

O bezobzirnom uništavanju dalmatinske prirode

Prof. Umberto Girometta (Split)

(Iz moje planinarske bilježnice)

Ove se godine navršava upravo 30 godina, otkada sam bio započeo da se zanašam planinarstvom. Početne su moje palestre bile Mosor i Kozjak, a istom kasnije sam se odvažio do Moseća, Svilaje, Promine, Dinare, Troglava, Kamešnice i Velebita kao i do raznih visova u planinama sjeverozapadne Bosne.

U prvom početku planinario sam većinom sam i to bez pravoga cilja; mene su samo vukle visine, strmine i prostrani planinski vidici. Početna se moja planinarska djelatnost sastojala dakle u svladavanju ovoga ili onoga vrha, u prelaženju preko kake strme hridi ili u uspinjanju na vrh kakvog vratolомнog kuka. Toliko vadim iz svojih prvih bilježaka, koje mi već danas ne govore ništa, jer se sastoje isključivo od ispraznih brojalka. No kad sam se trigonometričkih znakova prilično nasitio, počeo sam istom tada da vodim bilješke o svemu onome, što sam pri svojim ekskurzijama opažao. Počeo sam da se vježbam u čitanju one divne i bogate knjige, koju je stara i iskušana majstorica Priroda ispisala, knjige bilja, životinja i kamenja, knjige, iz koje izbija nedokučivo savršenstvo i neopisiva ljepota. Već pri prvim tapkanjima po toj divnoj knjizi shvatio sam, da planinarstvo, kao pokret duše i tijela, dobiva istom onda svoje pravo i veliko značenje, kad se ono zgodno spoji sa promatranjem i proučavanjem prirodnih osobina dola i planina. Takva opažanja i proučavanja su nadasve dragocjena, jer ti omogućuju, da se na lak i ugodan način upoznaš sa prošlošću i sadašnjošću rođene grude.

Pri prvim takvim promatranjima bila mi je odmah upala u oko silna i upravo raskošna raznolikost dalmatinske prirode, koja se od obale morske pa do najudaljenijih dalmatinskih planinskih visina stalno mijenja. Na takvim su mi ekskurzijama po prvi put oživjele mrtve knjige, koje sam bio u školi učio, jer sam se istom ondje, u slobodnoj prirodi mogao da upuštam u zanimljive razgovore s elemen-tima raznih florističkih i faunističkih pojasa Dalmacije.

Kolika raskoš u njihovoј raznolikosti! Kakvo savršeno njeno zrcaljenje iz bogate i tipične konfiguracije dalmatinskoga tla; kakve savršene njene harmonije sa smjerom brazdenja dalmatinskih planina, sa blizinom toploga mora s jedne strane a hladnog bosanskoga zaleda s druge strane!

*

Otoc i obala Dalmacije, do visine od kakvih 300 m, okitili su se zimzelenom mediteranskom florom. Tu je domaja ubave i šarolike »macchie«, u kojoj se naročito ističu mirta, planika, vrijesak i ružmarin. Tu se razgojile ubave šumice primorskog bora, pinije, čempresa i lovora. Okitile se ondje ispržene hridi tustum agavama : opuntijama. Uz mediteransko stabalje (maslina, smokva, rogač, šipak) uspijeva u tom pojusu i razno tropsko rastlinje: limuni, narancje, kaki, paome itd.

Naviše od ovog pojasa pomalja se pojas miješane šume sa hrastom, zelenikom i jasenom na čelu, dopirući do visine od 500—600 m. U ovome pojusu inače silno je bogatstvo eteričnih čeda krša, između kojih se naročito ističe svojim mirisom, runom i cvijećem ljekovita kadulja.

Nad pojasm miješane šume javljaju se prve bukve kao značajni elementi predalpskog pojasa, koji u srednjoj Dalmaciji dopire otprilike do 1500 m visine. Slijedi naviše subalpski pojas, koji sa planinskim borom i patuljastom smrekom vije teško prohodne krune (klekovina) uokolo najviših vrhova naših planina.

Velikoj raznolikosti flore Dalmacije odgovara također jaka ranolikost njene faune. Po otocima i uzduž obale kopnene Dalmacije javljaju se čisto mediteranski oblici, koji sa visinom postepeno prelaze u srednjoevropske, da još naviše pređu čak i u čisto alpske oblike. U dubokim pak riječnim dolinama Dalmacije, naročito u dolini Neretve zapažaju se napokon i takvi faunistički elementi, koji potsjećaju na faunu ugarske nizine.

*

Već kod prvih svojih takvih promatranja i proučavanja, dačle pred samih trideset godina, bio sam opazio prilično jaka pustošenja u spomenutim pojasima, koliko u florističkim toliko i u faunističkim. Tačkova su se pustošenja zbivala pretežno tokom prošlih vijekova. Naišao sam, naročito po otocima i primorskim planinama, na krajeve, koji su bili prilično ogoljeli i pusti, krajeve, gdje je čovjek ne razumnom sjećom bio već zarana uništilo floru, a s njom u vezi također i faunu. Ma da je već unatrag trideset godina bilo jakih znakova pustošenja dalmatinske prirode, to me ipak, kad prolistam

svoje prve bilješke o flori i fauni naših planina, hvata groza uspoređujući ih sa današnjim stanjem. Kroz samih trideset godina, dakle kroz razdoblje, koje je sa prirodoslovnog gledišta posve neznatno, daljnje je stradanje dalmatinske prirode išlo upravo naglo, tako da će, budu li ovakve žalosne prilike još malo godina potrajale, potpuno biti pokopan i zadnji trag nekadašnje divne, bogate i raskošne prirode Dalmacije!

Gornju svoju tvrdnju želim da ilustriram i dokažem na temelju slijedećih sličica. Započinimo s Mosor-planinom.

Na Mosoru je sigurno, još pred stotinjak godina, bilo po njegovim sjevernim proplancima oborite šume, koja se uglavnom stajala od hrasta, duba, jasena, drena, kljena, žestike itd. U predjelima iznad 1000 m bilo je također tisovine, što svjedoče nekoliko skroz osakaćenih primjerača kod Ledeneice. Da li je u tim visinama bilo bukve, ne može se ništa sigurno kazati, premda je to veoma vjerovatno s razloga, što se u tim visinskim predjelima javljaju neki elementi, koji su uvijek vezani uz bukovu šumu.

Južni pristranci Mosora bili su naprotiv već pred stotinjak godina prilično goli. U zaštićenijim dijelovima južnog Mosora, u dragama, kotlinama i gudurama bilo je vanredno gustih šuma, naročito hrastovih.

Pred trideset godina, dakle za mojih prvih uspona na Mosor, vegetacijsko je stanje južnog Mosora bilo slijedeće: zapadna mosorska terasa, koja se pruža iznad Mravinaca, Kučina i Gornje Žrnovnice pa se dalje penje do lugarnice i podnožja brda Ljubljan, bila je na mjestima, naročito oko lugarnice i podnožja Ljubljana prilično gustošćom obrašla. Jake hrastove šume pružale su se također od istočnih komšiluka Sitna. Naročito su jaake šume bile iznad depresije Dubrave. One su kitile pristranke Botajne, Rašeljke i Kozika. Najljepša inače šuma na južnim pristrancima Mosora pružala se je u velikoj kamenitoj kotlini južno od središnjeg mosorskog bila. U toj je šumi bilo dubova, hrastova i jasenova upravo zamjernih dimenzija. Takvo je eto uglavnom bilo stanje vegetacije primorske strane Mosora pred tridesetak godina. A kakvo li je ono danas?! Jadno i žalosno, jer je sve sasjećeno, osakaćeno, a na mjestima i sasma satrto!

Na mosorskoj terasi iznad Mravinca, Kučina i Gornje Žrnovnice nema danas više ni traga kakvome stablu. Umištena je potpuno čak i skromna smreka, a zadnjih se godina čak kopa i njen korijenje! Šta više! Vidiš sam u zadnje doba kako čupaju busenje cmilia, suše ga i rabe za gorivo! Podjednako uništavaju i kadulju zatirući tako i eteričnu floru gologa krša!

Gaj uokolo lugarnice je podjednako za 80% uništen. Potpuno su uništeni gajevi u zoni između Gornje Žrnovnice i Gornjeg Sitna pak gajevi i šume Rašeljke, Botajne i Kozika. U »Gajni« pak, tom nekadašnjem prirodnom parku Mosora, nema više stasitih dubova ni hrastova. Sada se sječe, kida i sakati mlado i nezrelo stabalje; spremna se žalostan grob zadnjoj zelenoj oazi Mosora!

Po sjevernim proplancima uništene su također kroz posljednjih trideset godina sve šume i svi gajevi u području od Dugog polja do Kotlenica, a bitno su također stradale one nad Docem Donjim, Srijinima i Gornjim Docem.

Uporedo sa uništavanjem šuma uništavala se na Mosoru i fauna. Dobro se sjećam, kako sam za prvih svojih ekskurzija na Mosoru često dizao zečeve, jarebice kamenarke te nailazio na prilično česte tragove kuna, lisica i jazavaca. Danas se naprotiv možeš kroz čitav božji dan verati po Mosoru, a da ne ćeš ugledati ništa živo. Čak i jarebice, ta divna i grlata čeda krša, čak su i one malne zatrte. A kako i ne bi, kad im čobančad neprekidno napinje zamke, postavlja vrše pa čak i jaja sabire... da ih kao poslastice isprži! Brojni gorski slavulji, koji su još pred dvadesetak godina oživljavali mosorske gajeve, potpuno su zamukli. Jad an Mosor potpuno je e to o golio i zanijemio!

Kad je govora o bezobzirnom uništavanju mosorske prirode, ne mogu a da se ne sjetim prvih svojih posjeta pećini Vranači. Na pogled tog začaranog blišavog labirinta bila mi je ustukla noga i zastao dah. No njena djevičanska ljepota malo je potrajala, jer su je neuki seljak a s njim u zajednici i mnogi destruktivni građani počeli da u pravom smislu devastiraju, pa ako se od nekadašnje njene raskošne ljepote barem nešto potomstvu spasilo, ide za to isključiva zasluga HPD »Mosoru«.

Na Kozjak planini bilo je pred tridesetak godina lijepih gajeva i šuma na njegovim južnim pristrancima, koje su stvarale divnu zelenu pozadinu kaštelskom polju i njegovoј rivijeri. U kotlini pak pod Crnim Krugom bila je šuma tako gusta, da si se teškom mukom mogao kroz nju da vereš. Sjeverni pak pristranci Kozjaka (kozjački ravnjak) bili su malne potpuno obrasli šumom od Sv. Jure pak sve do Sv. Ivana na Malačkoj. Kakve li razlike, kakvog li sramotnog puštošenja od trideset godina unatrag do danas? Gajevi nad Kaštelima su skoro svi sasječeni a zadnji, onaj Staroselki, pao je pod udarcem ljute sjekire upravo zadnjih dana! Šuma pak pod Crnim Krugom (Nevljane) je skroz uništena, a podjednako su uništene i šume na kozjačkom ravnjaku, osim malenih izuzetaka.

Na Kozjačkom ravnjaku, i to baš u neposrednoj blizini sela Vu-

čevice, otvara se malenim oknom pećina zvana »Jarebinka«. Ta je pećina bila pored tridesetak godina raskošno uništena stalaktitima, stalagmitima i bizarnim stupićima. U toj pećini nema danas više ni traga bilo kakvoj okapini! Sve su uništili, razlupali i preko brda raznijeli... da takvim materijalom okite neuksan nekakav oltar u jednoj crkvici Kaštel Lukšića!

Po Svilaji planini sam se penjaо već pred 28 godina toliko s Mučke koliko i sa Cetinjske strane. Kakav je za mene tada bio užitak, kad bih u visinama od 800 m naviše zalazio u guste hрастove i bukove šume. Bilo je tada u svilajskim šumama stabalja zamjernih dimenzija. Sve je bilo zeleno, sve je vrvilo bujnim životom. Brojni zečevi i srne oživljavali su te šume, šarene žune puzale su po granama, a u zelenim krošnjama skrivale se brojne pokoške (*Tetrao bonasia*). Podite danas na Svilaju, pa da vidite strašno pustošenje šume i dvljači. Od ljute se sjekire spasio samo pogđejekoji jači hrast ili bukva, jer je na strmoj litici, dok srnama i pokoškama nema više ni traga!

Splićani, koji su još pred svjetski rat putovali kolima do Livna, dobro će se sjećati, kako se je od Vagnja do Drage bila razgojila takva šuma, da si ljeti, za najvišeg sunca, putovao u dubokoj sjeni. Nesmiljena sjekira je i tu šumu pretežno uništila, a žalosno je, što se ona danas još i dalje i nesmiljenije uništava, premda se na podnožju Vagnja diže šumareva kuća!

A što se pak kroz zadnjih 15 godina desilo s nekad divnom Kamešničkom šumom? Tu se sječe, lomi, sakati bez ikakvog smilovanja. Tu se uništava narodno i državno blago; briše se tu, na bezobziran način, zadnji zeleni spomenik sa historičkog lanca Dinarskih Alpa!

U Kamešničkoj šumi bio je još pred malo godina priličan broj srna, a po vrletima verale su se hitre divokoze. Potonje su danas sasma zatrte, a ono nekoliko srna, što je još preostalo, čeka ista sudbina, zbog sramotne lakomosti nesavjesnih lovaca.

Jaka pustošenja šuma izvršena su kroz zadnjih dvadesetak godina također na Troglavu, Dinari a podjednako i na Promini-planini a dabome da je istu sudbinu doživjela i Biokovo-planina!

Koliko je pak stradao od sloma do danas najimpozantniji bujični prodror Južnog Velebita, veličanstvena Velika Paklenica. Tu su se pred očima šumskih organa i njihovom privolom rušile šume. Grabila se divna zelena odora sa jedinstvenog turističkog objekta i uništavala se tako njegova atrakcija... dok se je drvo izvažalo u Italiju!

Toliko o uništavanju flore i faune kopnene Dalmacije, a sad nešto o tomu za otočku Dalmaciju, za koju možemo kazati, da je još više stradala nego li kopnena. Kad se provezeš lađom po ovom našem divnom moru, pa kad promatraš pustu golotinju naših otoka, zabeći srce. Ah kakvu bi atrakciju pružao baš taj naš otočki labirint, kad bi ga resila mediteranska flora!

Istina je, da su naši otoci prilično stradali za prošlih vjekova, ali je također istina da se uništavanje njihove zelene odore vrši još jačom žestinom i u zadnje doba. Evo tomu nekoliko dokaza:

Otok Šolta bio je pred tridesetak godina još uvijek prilično obrastao gustom makijom, naročito njegovi južni i zapadni proplanci a napose pak i ubavi skup otočića i školjeva, koji su mu se sa zapada smjestili. Danas je ta divna vazda zelena odora pretežno uništena, a mjesto nje porazbacani su po goloj obali sramotni ostaci prokletih vapnenica!

Otok Brac je također stradao posljednjih godina. Po njegovim pristrancima izbjiga malne svuda golo kamenje, dok su na njegovom ravnjaku, gdje se bila razgojila gusta šuma crnobra, česti paleži i neprekidne sječe. Podjednako vrijedi za Korčulu, Vis pa i za naše otroke, osim za najjužnije.

Bezobzirna pustošenja izvršena su, a vrše se i danas, na divnom našem Mljetu, gdje se je bila razgojila makija u takovoj bujnosti i raznolikosti, da bi rijetko sličnu mogao naći igdje na čitavoj zemlji. Tu se naročito zadnjih godina, ne samo nesmiljeno siječe već i pali, tako da za ljetnih moći izgledaju visovi Mljeta kao pravi vulkani!

x

Uzduž obala Dalmacije zatire se plemenita riba dinamitom, a po rijeke ma se uvelike rabi »mlič« i »baluk«, dok se po kopnu strijelja i lovi sve ono, što je uopće živo. Uz sramotnu rabotu lova ptica pjevica s ljepkom, love se, naročito na jednom našem inače pitomom otoku, uvelike kosovice. Na stotine ih se nosi u glavni grad tog otoka na prodaju, pri čemu se čak i neki ugledni građani takmiče, da ih što veći broj nabave, podržavajući tako i oni zatiranje tog milozvučnog čeda korčulanske makije. Nedjeljni lovci, a tih ima kod nas na hiljade, ne praštaju ni mokljunkama, a sretni su, kad im se pruži zgora da ustrijele lešinara dotično škanjca mišara.

*

Ovo nekoliko žalosnih sličica, koje sam donio, neka bude »mento« pozvanim faktorima! Skrajnje je naime vrijeme da se, pa bilo to i drakonskim mjerama, stane na put nesmiljenom zatiranju

dalmatinske prirode. Ako se to propusti još kroz nekoliko godina, nestati će zadnji spomenici, koji nam govore o historiji dalmatinske prirode, a to ne će biti na ponos ni narodu ni Dalmaciji ni državi.

Na Kleku (6. X. 1935.)

Dr. Duro Janečković (Zagreb)

(Svršetak)

Na povratku sa vrha uzela je rositi sitna kiša, pa smo se svratili u špilju pod samim vrhom, gdje nas se je okupilo nekih četrdesetak planinara i planinarki. Razvezaše se torbe i sva bogata sadržina na oko skromnih uprtnjača krenu od ruke do ruke. Sve se stvori jednom družinom bliskom, uslužnom i srdačnom, a srdačnost je rasla to više. što se više planinom razdavala pusta orljavina groma. Poveo se razgovor i o drugovima planinarima od alpinističke sekcije H. P. D.. »koja je već satima u jugoistočnoj stijeni nastojeći da dosegne vrh«. Oni su u špilji ostavili svoje uprtnjače, da se lakše dovinu svome divljenja vrijednome cilju. Poveo se razgovor i o doživljajima pojedinih društava toga dana, a ponešto se krenu i pjesma, koja je poprimila svoj naročiti zanos, kada je drug Dr. Ilija uzeo da dirigira sa puranskim batakom. Planinarke se pokazaše kao odlične slastičarke — na pretek je bilo izvrsnih kolača.

Nakon dobrog sata odmora oprostimo se od ostalog društva, da što prije stignemo u O g u l i n. Što dalje od špilje, to su bili sve teži izgledi, jer se je sav horizont uklopio u tmaste oblake. Bilo je očito, da ćemo kisnuti, ali natrag se više ne ide! Nastupio je neki ledeni, sivi mir. Pokadšto polegla bi trava, šibana vjetrom, a tada bi se vratio isti ledeni tajac u tu šumu čvorastu, iskrhanu, izvitoperenu, zimotrenu i izmučenu. Taj mir je ležao i na prosutom kamenju; na šrapastim stijenama, rasturenima i kao nekom strahotnom silom izmrvljenima. U bukovoj šumi ponad strmih košanica udariše prve kapi kiše, dok se od Musulinskog potoka uze primicati ljubičasto crna i strahovita zavjesa pokrivajući selo i svu dolinu — kao sudnji dan. Bljesak, a potome grom — rezak, oštar, kao da se nad nama proparalo neko golemo platno. I poče da striže oštra kiša upravo na košanicama, na otvorenom, pa sve gušća, izmiješana ledom. Udarismo oštros u lijevo preko samoga sedla pa pojurimo strminom, da se što prije hvatimo puta za Turković selo. Pljusak se spustio nemilice i sva se dolina od njega zamaglila. S lijeva i s desna kao sive aveti, jedan za drugim nicali su kišni stupovi iz sive mase, što je zastirala cijeli kraj i sa šumom, koji je zaglušivao na čas i samu grmljavinu, rušili se po šumi i po putu, koji se pred nama, oko nas i iza nas

pretvarao u jednu žutu vodenu masu, koja je ključala, jurila i šumila. Sva strahota proloma oblaka srušila se na nas ništeći i zadnju suhu nit i najmanjega dijela naše planinarske opreme. Niz debla grabove šume, koja se dizala više našega puta, upravo se u mlazovima i pljušteći rušila vodena masa — toliko je silna kiša pritisla ovu dolinu, otimljuci nam i zadnju nadu, e bismo se mogli nekuda sklonuti. Planinarkama se rasplele kose i voda je niza njih curkom curila. Naša odijela teška kao olovo prilegla i prilijepila se uz tijelo poput ledenoga metala, stežući nam dah i otežavajući hod. Svi smo učutali, pa čak i naša drugarica Nadežda, čiji je zeleni šeširić izgubio svoju veselu, koketnu boju, a tirolske hlače postadoše doslovce gaćice za kupanje. I smiješnu i bijednu sliku pružali smo promičući i buljkajući kroz one nebeske vode jedno za drugim, kao potučena vojska. Bljesak nije prestajao, a grmljavina se na mahove vraćala od nevidljivih stijena mnogostrukim gromom. U beskrajnim redovima, u tisućama, kao teške sive zavjese bez kraja i konca, iznicale su sveder nove sablasne i strašne vodene mase putujući kao neka sablasna vojska i rušeći se na nas strašno i nesmiljeno. Lica su nam postala blijeda, oči usplahirene i čutanje očajno. Bila je to neviđeno divna slika podivljale, srdite prirode; bio je to njezin plač od srdžbe, uz njezinu riječ i psovku i uz plavičasto treptanje i podrhtavanje njezinih vjeđa... I tako pun jedan sat pralo nas je nesmiljeno nebo i šibala ledena kiša na otvorenome terenu bez prestanka, a naše cipele odijela i ogrtači, pelerine, celti, uprtnjače i škrljaci, utjerujući u laž svoju razvikanu nepromočivost, morali su priznati, da protiv ovakovoga elementa ne vrijede sasvim, ništa!

Stigosmo ispred Turković sela. Kiša je jenjala, pa i stala. Još je orio grom; još su ključale bujice, rušeći se s lijeva i desna spram dolina. Sve je bilo do gologa pijeska saprano, ali je zrakom zastrujala neka smirenost i na sav kraj pao je neki žućkasto zlatni odsjev. Netko reče: »I golub donese maslinovu grančicu i opći potop pre-stade!« Nadežda reče: »Se je odišlo k vragu!«, a Katica je prosula srebrni smijeh vičući: »Glavno je da smo živi i zdravili!«. Kamena šutnja pretvoriti se u riječ i kliktanje: Kroz otvor prolomljena oblaka prosu se sunčana zraka i pade na Turković selo. Ne prođe ni desetak minuta a nebo se razdalo vedro i sjajno i isto sunce upelo se da nas grije, da nas suši, te se činilo, da nas sva ta sunčana priroda moli za oproštenje, što se s nama malo prejako našalila . . .

Neprispodobiv odsjev sunca ležao je po zelenim pašnjacima i kupao okolna brda i šume i pod žarkim suncem časom su bile zaboravljene sve naše nevolje. Naše se raspoloženje stapalo s ovim nebom nad nama, na kome nije bilo više ni oblačka . . .

Golema Klekova glava i boćine Kleka i Klečica, opršene zlatom jeseni, sjale su veličajne i divne u suncu i u vedrini! Od te veličanstvene glave, naše narodne Sfinge, kao i uvijek, odbijao se i sada neki ledeni mir, koji kao da nam je ipak poručivao: »Tako je to kod mene! Dodite mi još jednom!«

Kroz srednji Velebit

Dr. Ljubica Svoboda Virag-Drašković (Zagreb)

Bio je tmuran ljetni dan, u Vrhovinama smo drhtali od zime, premda smo bili obućeni kao u zimi, u topla skijaška odijela. Iz Gospića smo se odvezli klimavim provincijskim autobusom do Oštarija. Auto se penjao zavojitom cestom sve više iznad doline Suva je, bočinom Takalice do visoravni, gdje je selo Oštarije (924 m). Za to se vrijeme počelo vedriti uz prodorno puhanje bure.

Od Oštarija krenuli smo pješice sjevero-zapadno kroz rijetku šumu, šikarje i preko pašnjaka; za kratko vrijeme ugledali smo u daljini Kubus, a iza njega već se zapažalo more. Prošli smo kroz omalenog selo Stupacino; svo se pučanstvo sakupilo da vidi rijetke goste. U jednoj kolibi dobili smo izvrsnog mljeka; koliba je bila sva crna, kao katranom namazana. Premda bez prozora, ipak je bio jak propuh, jer je krov mjestimice otvoren. U sredini kolibe visio je kotao, ispod njega gorila je vatrica. Po nabitoj zemlji i po pepelu valjala su se djeca, čeprkali pilici, provlačile mačke i kunići — sve je bilo zavito u smrad i dim.

Iza sela vodio je put preko pašnjaka, kroz mlade bukove šume, odakle smo ugledali fantastične oblike kamenitih kukova, blještavo bijelih na modroj pozadini neba. Doskora je staza prešla u izgrađeni put, širok oko jedan metar, ravan, ali naporan zbog velikog kamenja. Nema ovde visokih, okomitih alpskih stijena, nema tu žljebova s odronjenim kamenjem, nije tu potreban ni cepin ni uže, ali usprkos tome ovo gorje ima neki naročiti čar. Kad je ponestala šuma, a javio se sam kamen, otvorio se vidik na more i otoke. More je bilo sasvim tamno modro, a otoci su bili ružičaste do ljubičase boje, obasjani suncem na zapadu, a bijelo obrubljeni pjenom uzburkanog mora. Na moru nije bilo nigdje ni broda, ni barki; jaka bura ih je rastjerala. Šum valova čuo se sve do nas gore.

Kamenitom kotlinom uspinjala se iz Karlobaga prema gore lijepo trasirana cesta, namijenjena izvozu drva iz šumskih krajeva Velebita. Mjestimice se otvarao vidik prema sjevero-istoku; tu su se nalazila okrugla ili dugoljasta krška polja, tako zvane dulibe, kojima se u dnu nalaze po dvije tri seljačke kućice. Tih duliba imade mnogo,

malih i velikih, plitkih i dubokih. U dnu svake nalazi se nešto zemlje, na kojoj je skoro svagdje zasađen krumpir, glavna hrana velebitskog seljaka. Iza hrbta brda Batinovac je vidjela se je duboka dolina, kojoj je u dnu selo Crni i Ravnidabar, zaštićen impozantnim Rujičinim kukom. Na zapadu su Pag i otoci poprimili modrikastu boju, a more je već sasvim pocrnilo. U gustom sumraku i zimi, uz fućanje bure došli smo u đački dom na Bačić kosi (1116 m). Dom je vrlo malen, ali praktično i lijepo uređen, dobro opskrbljen i vanredno jeftin. Jedino bi bilo potrebno, da se za čuvara kuće i za njegovu porodicu uredi soba, kao što je to učinjeno i u većini ostalih planinarskih kuća, inače će ga nostalgija za domom odvesti u njegovu rodnu dulibu, a planinari će morati čekati ili poći do druge kuće. Od same kuće ne vidi se more, jer smeta obližnja niska šuma. No i ona će se posjeći. Najbolje se vide na sjeveru blizi Bačićevi kukovi (1306 m), bijeli i kameniti. Noć smo sproveli u kući uz paklenko bubnjanje i tutnjavu vjetra po limenom krovu.

Ranom zorom krenuli smo dalje, bura je bila nešto popustila. a sunce je visinski palilo. Prošli smo mnogim ponikvama i dulibama, penjali smo se obroncima kamenitog Budakovo brda (1318 m), Visibaba (1266 m) i Malovana (1611 m), sve po izgrađenom putu i na dogled mora. Sreli smo čobane i čobanice, gdje gone ovce i koze; penjući se vješto po strmim stazicama pletu čarape. Nema kod njih više narodne nošnje, preostale su samo natikače, velika lička torba i opanci, ali i oni su već podonjeni kaučukom. Kad sam ih zapitala, da li su Ličani, oni su s ponosom odgovorili, da nisu, već da su Primorci, premda do mora rijetko silaze, a niti imaju vezu s primorskim pučanstvom. Po šumama skoro da se i ne čuju ptice, potpuna je tišina, ali visoko nad nama, nad šumom i brdima lebjdjeni su orlovi. Zmiju smo vidjeli, po izgledu bit će poskok, a za medvjede veli čuvar kuće, da ih ima dosta. Prolazili smo šumama prepunim jagoda, sve je po njima mirisalo, krasne velike jagode, koje nitko ne bere. Čim izđosmo iz šume, vidjelo se more, modro i s bijelim otocima. Naročito je plastičan Pag, podalje je Rab, Cres, Lošinj, pa sva sile malih otočića. Dapače se i brodovi vide, ali sasvim sitni kao točkice. U ponikvama pod nama smjestilo se nekoliko kućica, to su naselja: Jasenovac, Radlovac i Mliniste.

Nakon četiri sata hoda našli smo napokon na putu na vodu: to je Matijević vrelo, koje napaja stanovnike iz obližnjih naselja. Ugasivši žeđu stigli smo nakon jednog sata u đački dom na Ogradići, za koji neki vele, da leži 1345 m visoko, a drugi 1395 m. Oba đačka doma, sagrađena od Higijenskog zavoda u Zagrebu, posve su jednakia, samo što je s ovoga posljednjeg divan vidik na more, koje se pruža do pod strmo velebitsko gorje. I ovdje nas je primio

čuvar kuće prijazno i prijateljski. Priča, da je zimi snijeg do krova, a on da dolazi ovamo jedino na obrućima, ispletenim od šiba, koje stavlja na noge mjesto skija. Snijeg je tako dubok i težak, da sasvim povali šumu, koja se pruža pod našim nogama. Još se i sada vidi, kako su stabla savinuta. Kuća će biti preko zime uređena za skijaše. U zaleđu kuće su stijene, koje brane kuću od bure. Samu kuću počeli su nešto poviše graditi, na vrhuncu, no gradnja se morala obustaviti radi prejake bure. Zato je sada smještena nešto niže, u zavjetrini, gdje ju se je moglo sazidati i postaviti joj krov. Sa sjeveroistoka je neka plitka kotlina, Ograđenica nazvana, u kojoj se za jačih oborina sakuplja voda, oko koje su livade, kamo pastiri dogone dnevno blago. Planinari dolaze ovamo vrlo rijetko, jer su kuće nove, pa izleti ovamo nisu još uvedeni.

Putem na Ograđenicu vidjeli smo u daljini stogove sijena, kako se polako spuštaju u doline. Seljaci pokose na vrhuncima i livadama travu, slože je u velike hrpe, natovare ih na leđa i nose kući. Ti su stogovi tako veliki, da ih posve pokrivaju, te izdaleka izgleda, kao da hoda stog sijena.

U predvečerje pošli smo na obližnji vrhunac, Ograđenik (1614 m), strm, kamenit, dijelom zarašten rijetkom travom. Pogled odozgor je neočekivano lijep, ali vjetar je bio tako strašan, da smo drhtali i cvokotali zubima od zime, zbog čega smo mogli izdržati na vrhuncu samo kratko vrijeme. Pag, Rab, Olib, Maun, Silba, Premuda, Vir, Mulat, Cres, Lošinj prostirali se pred našim nogama, iza njih vidjelo se otvoreno more; na jugu vidjeli su se niski dijelovi sjeverne Dalmacije. Sunce je zapadalo iza Raba, dok su se na sjeveru vidjeli: Rožanski kukovi (1638 m), Zečjak (1623 m), Kozjak (1620 m), Mali Rajnac (1699 m), blizu na istoku Šatorina (1624 m), nešto podalje zelenila se Štirovaca sa svojim starim šumama, a na jugoistoku dizali su se vrhunci južnog Velebita. Doskora se spustila noć, bregovi su polako nestajali u tami, ali more s otocima jasno se zapažalo. U moru se tajanstveno ljeskala mjesecina. Jedino s Raba dopiralo je jasno električno rasvjetlenje, isto kao i s velikog broda, koji je plovio prema Dalmaciji. Tišina, od vremena do vremena zavijanje vjetra, sablasno mjesecovo svijetlo i fantastične stijene neobično i ugodno su nas se dojmile.

U kući na Ograđenici sproveli smo drugu bučnu noć, a ujutro krenuli smo prema moru. Opskrbnik nas je uputio na pravi put, oprostio se s nama i otišao u samoču na visini. Njegovi suseljani ni za što neće s njime da provedu noć u kući na brijezu; čim pada sumrak oni se žure u svoje dulibe, gdje ne zavija vjetar, već je mir i tišina.

Brzo smo prošli K o z j a V r a t a i mnoga krška polja, koja su sve više naseljena, što su niže smještene. Putem je šuma bivala sve rijeda i rijeda, dok konačno nije prevladao sam kamen. Sunce je sve više palilo, sve se teže hodalo, jer je bivalo sve sparnije. Za dva sata stigli smo na cestu, koja vodi iz O t o č a preko A l a n a (1332 m) u J a b l a n a c . Put nas je vodio dalje cestom, na kojoj smo već sretali mazge i magarce, djecu i žene teško natovarene. Rab, Dolin, Goli, Prvić, Grgur i Krk jasno su se vidjeli, a brodovi i barke točno su se razabirali. Velebitske stijene bivale su sve više, blokovi kamenja sve veći, puni škrapa i oštro nazubljenih bridova, vrućina je postajala sve nesnosljivijom, jer se već približavalo podne. Kad smo kraticom htjeli doći u J a b l a n a c , zašli smo na tako oštре škrape, šiljaste kao noževi, izrovane oko jedan metar u dubinu, da smo samo po šiljcima kamenja hodali, od čega su nam ispadali čavli iz cipela, kao da ih vadimo klijevima. Nakon četiri sata hoda (od Ograđenika) stigli smo u Jablanac. Ovdje smo pogledali fjord Z a v r a t n i c u , a zatim se odvezli malim izletničkim motorom na R a b . Ploveći morem pratili smo pogledom naš put preko kamenja i hridina, dok nam nisu konture brda postajale sve nejasnije i prelazile u jedan modrikasto sivi jednolični brdski masiv.

*

Koliko bi stranaca privukao taj naš divni Velebit, samo da ga se učini malo pristupačnijim. Ta zar se u Z a g r e b u ne bi moglo naći ljudi i kapitala, kojim bi se izgradila žična ili Zubčasta (Schwebe ili Drahtseilbahn) željezница na Velebit? Spojivši tom željeznicom velebitske vrhunce, more i prekrasnu šumovitu Š t i r o v a č u , gdje bi trebao da se sagradi alpinski hotel, otvorilo bi se vrelo zarade našem najsiromašnjem hrvatskom seljaku. Sigurno ne bi nijedan stranac koji se zadržava bilo u kojem kraju naše obale od S u š a k a do B a r a , propustio, a da se tom željeznicom ne odveze na Velebit. Dapače bi i gosti s R a b a i okolice mogli poslije podne otići na mali izlet na Velebit, gdje bi se osvježili i naužili neviđenih vidika i svježeg planinskog zraka. Sigurna sam, da će se to sve jednom ostvariti, ali što prije, to bolje.

O Božiću na Vlašić planini

Miroslav Čubelić (Zagreb)

Planinarstvo je uhvatilo odavna već i u našim krajevima duboki korijen — svake godine sve više raste broj onih, koji se aktivno bave planinarenjem. Tomu porastu pridonijelo je mnogo i skijanje, koje se je u posljednje dvije tri godine kod nas naglo razvilo i prikupilo ogroman broj pristaša toga lijepog, bijelog sporta. Jedan se stanoviti broj tih skijaša na proljeće daje na planinarstvo, uslijed čega se, kako rekoh, broj planinara iz godine u godinu povećava. Unatrag desetak godina gotovo i nije bilo poznato u našim krajevima planinarenje zimi. Planinari su prvim snijegom prestajali sa svojim usponima i izletima, da preko cijele zime prespavaju zimski san, čekajući, dok proljetno sunce otopi bijeli plašt sa planina, pa da opet nastave sa svojim radom. A danas? Slika se sasvim izmjenila! Skijanje, odnosno skije, omogućile su planinarama, da planinarenje nastave i za vrijeme zimskih mjeseci, pa je tako u planinarskom radu i životu postignut kontinuitet kroz cijelu godinu.

Kako god ljeti, tako imade i zimi teških i lakih planinarskih uspona, kao i onih najlakših izleta, koji gotovo ni nemaju nikakvoga planinarskog obilježja, već su skijaški izleti samo radi zabave i razonode. Kvalifikacija teški ili laki planinarski uspon posve je relativnog karaktera, jer zavisi od mnogo faktora, a ponajviše od vremenskih i snježnih prilika. Pod lošim vremenskim prilikama može često i laki uspon ili izlet postati najtežim, što naročito vrijedi za planinarenje zimi. Dalje se kod zimskog planinarenja moraju uzeti u obzir još i mnoge druge okolnosti, od kojih je najvažnija konfiguracija samoga terena, s obzirom na mogućnost uspona i silaza, te s obzirom na opasnosti od usova (lavina). Stoga se kod izbora skijaških izleta naročita pažnja obraća formaciji terena, jer poslije lakšeg ili težeg uspona do postavljenoga cilja treba imati što ljepši silazak natrag. Taj silazak, odnosno spust natrag u dolinu je upravo ono najljepše na cijelom izletu. Stoga i nije nikakovo čudo, da planinar, kada se sprema na kakav izlet, prvo pita: A kakvi su tereni i kakav je silazak odnosno spust? To pitanje postavlja uvijek i svaki skijaš, prije nego se odluči na koji izlet.

Mi — zagrebačani nemamo u našoj bližoj okolini izrazitih planina, pa prema tome ni naročitih skijaških terena. Ono što imademo prešli smo uzduž i poprijeko, i zimi i ljeti, nebrojeno puta, a srce čovjeka i bit planinarstva zahtijeva ponekad i nešto novo. Tako smo — napose zimi radi skijanja — kroz više godina stalno posjećivali naše Alpe i alpske predjele u Sloveniji. Vremenom smo i te krajeve dobro upoznali, pa smo opet tražili nešto novo. Otišli smo u naš lijepi Gorski Kotar pa smo vidjeli, da i on obiluje mnoštvom lijepih skijaških terena i predjela. Tu i tamo odlučio se koji naš planinar, da posjeti zimi bosanske planine. Tako se pročulo, da bosanske planine obiluju idealnim skijaškim terenima. Ti su posjeti naših planinara na bosanske planine do unatrag jednu, dvije godine bili rijetki i pojedinačni, jer nismo tačno bili upućeni u samu stvar. Daljina bosanskih planina od Zagreba izgledala je prevelika, a i planinarske kuće na bosanskim planinama bile su rijetke. Međutim posljednje dvije godine sagrađena je mnoga planinarska kuća baš na bosanskim planinama, pa je time i ta zapreka pala.

Ski-sekcija Hrvatskog planinarskog društva matice u Zagrebu odlučila je, da o prošlim Božićnim praznicima priredi članski skijaški izlet na Vlašić-planinu u Bosni. Ovaj je izlet izvršen i u svakom pogledu uspio, tim više, što smo mi, koji smo otišli na Vlašić-planinu, bili jedini, koji smo u pogledu snježnih

prilika ovog puta najbolje pogodili i imali kroz cijelo vrijeme mnogo dobrog snijega.

Vlašić planina je visoravan, koja leži u srednjem bosanskom gorju sjeverno od mjesta Travnik a. Poznata je zbog svojih bogatih pašnjaka, na kojim preko ljeta pase na desetke hiljada ovaca, a još je više na glasu radi travničkog i vlašićkog sira, koji se na toj planini izrađuje. Osim malo rijetke šume na sjevernim obroncima sva je Vlašić planina pokrivena pašnjacima, pa uslijed toga i predstavlja zimi idealne skijaške terene. Na istoku ograničuje Vlašić planinu potok Bila, na zapadu se proteže svojim kosama do talasaste visoravni Vitovlja, na sjeveru dosiže do Vučje planine i do izvora rijeke Urbanje, a na jugu i jugozapadu se strmo ruši gotovo okomitim stijenama Kajabaše i Devičanskih stijena u dolinu Lašve. Vlašićka visoravan, prosječne nadmorske visine od 1600—1700 m, zaprema površinu od oko 6 km širine i 10 km duljine, na kojoj se uzdižu mnogobrojni viši ili niži vrhunci, nad kojima dominira

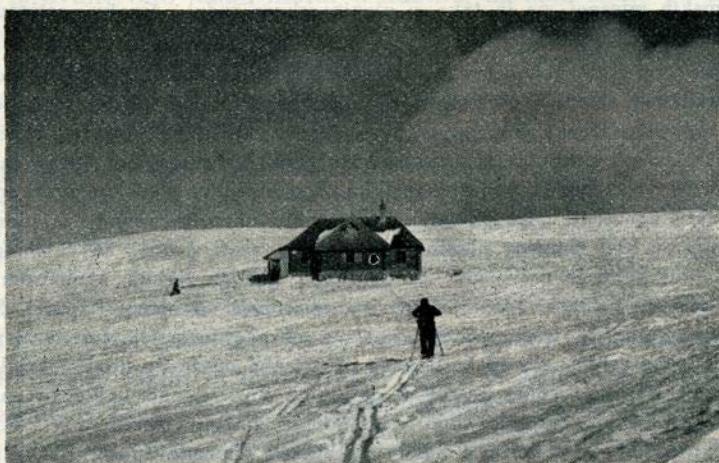

Foto: J. Plaček

Planinarska kuća D. P. u B. i H. na Devičanim

najviši vrh Vlašića, Opaljenik (1943 m). I baš ti mnogobrojni vrhovi na vlašićkoj visoravni, razdijeljeni među sobom dubljim ili plićim dolinama, predstavljaju idealne skijaške terene. No ni time još nije iscrpljena sva mogućnost za skijaša, jer se ova visoravan svojim kosama širi kilometrima na sve strane — osim na južnu — do čas malo prije naznačenih prirodnih granica: do potoka Bile, izvora Urbanje, te Vučje planine i Vitovlja. I taj ogroman prostor predstavlja nepregledne skijaške terene za svačiji ukus, kako za početnika, tako i za dobrog skijaša.

Moram priznati, da nam nisu bile tako točno poznate prilike i tereni na Vlašić planini, tek smo čuli, da su tereni dobri. Kako je Vlašić planina i visoka — skoro 2000 m —, to smo se tim lakše odlučili da preko Božića odemo na tu planinu, jer smo znali, da tamo mora biti snijega. I nismo se prevarili! Poslije naše odluke odmah smo se dali na pripremne radove, kako to već mora biti, kada se spremi u nepoznat kraj, pogotovo, kada smo ovaj puta spremali skupni članski izlet SS-HPD-a. Odmah smo se stavili u vezu s odbornikom D. P. u B. H., s Ivanisem, jer planinarska kuća na Vlašiću pripada tome društvu. G. Ivaniš

nam je dao najpripravnije sve potrebne informacije. Planinarska kuća D. P. u B. H. na D e v e č a n i m a na Vlašiću potpuno je uredena i za dulji boravak zimi, za 20 ljudi, samo nije opskrbljena. Posjetnika je u toj kući, naročito zimi, do sada barem, bilo i suviše malo, da bi se isplatilo u njoj držati stalnog opskrbnika. Stoga smo za naš izlet morali ponijeti i cijelu opskrbu. Ta okolnost, da kuća nije opskrbljena, za nas planinare imade naročitog čara, pa smo se i mi već unaprijed veselili našem 8-dnevnom boravku u kući, u kojoj ćemo sami biti gospodari. Polovinu smo potrebnog provijanta nabavili u Zagrebu, a drugu polovinu potrebnih stvari nabavio nam je g. Ivaniš u Travniku, čime nam je bio mnogo olakšan cijeli posao. Konačno od mnogih, koji su se bili oduševili za ovaj izlet, ostalo nas je 9, koji smo bili sigurni, da ćemo skupa na Vlašić planinu. Kao obično, mnogi nije dobio potrebnog dopusta ili je inače bio zapriječen, pa nije mogao s nama. A za izlet na Vlašić potrebno je najmanje 5 dana, ako se želi iole upoznati i nauživati na toj planini.

U subotu 21. prosinca skupismo se nas 9, od toga 2 članice, opremljeni za naš put, oko 22 i po sata na zagrebačkom kolodvoru. Ja sam se kao vođa puta tiskao dobar sat pred blagajnom, dok sam dobio vozne karte. Svijet je navalio — svi su išli nekuda preko praznika. Međutim je naš vlak kasnio, pa smo sa zakašnjenjem od preko 2 sata krenuli put Broda. Odio, u kojem smo se smjestili, bio je nakrcan našim stvarima. Naše uprtnjače bile su obzirom na božićne blagdane naročito velike, pa se nismo trebali bojati, da će nam na Vlašiću ići slabo. U veselom razgovoru o onom nepoznatom, što ćemo vidjeti i doživjeti na Vlašiću, nismo niti pomislili na spavanje. Međutim je naš »brzi« i dalje kasnio. Snijega je doduše bilo, ali ni u kojem slučaju toliko, da bi morao i dalje kasniti. Kako smo iz Broda trebali nastaviti naš put ubrzanim do Travnika, to smo se bojali, da nas ne će čekati, pa ćemo od Broda dalje morati osobnim. Čega smo se bojali, to nam se i desilol Previše smo kasnili, pa je ubrzani pobegao. Nije preostalo drugo nego čekati. Na sreću trebali smo sâmo oko 2 sata čekati, ali je i to kratko vrijeme dostajalo, da dobro upamtimo cjenovnik u restoraciji. Još smo brzovjili u Travnik, da stižemo tek na večer, mjesto u podne, kako smo po rasporedu trebali stići.

Došao je bosanski vlak, u kojem smo zauzeli mjesto. Sa stvarima, odnosno sa skijama, išlo je malo teže, jer nismo još imali dovoljno rutine, kako ćemo smjestiti naše skijaške stvari u mala kola, kakva su na bosanskoj željezničici. Jutro je bilo hladno. Sva krajina u novom, bijelom ruhu. Stisnulo je. Za nas zapravo prvi pravi zimski dan ove sezone. Pomalo nas je i drijem hvatao, pa smo, kako je tko mogao, malo i zadrijemali. Do stanice Dervente već se potpuno razdanilo i sunce je izašlo. Prekrasan zimski dan! Iz vlaka smo imali lijep pogled cijelom vožnjom. Sve su planine ležale u dubokom snijegu i kudagod pogledamo, svuda tereni za skijanje. Svaki čas bi netko od nas rekao, pokazujući na kakav lijepi brijege: »Da bar ono tamo imademo u Zagrebu!« Ili pak: »Hajde, dečki, izađimo na prvoj stanici iz vlaka, ovdje se može skijati, gdje hoćeš!« Tako smo doveći se krasnim krajevima došli i u Zenicu. Vlak imade na toj stanici nešto dulje stajanje, pa smo otišli okušati sarajevsko pivo. Prijalo nam je! Za malo smo bili u Lašvi, gdje smo morali presjedati za Travnik. Brzo je bio i naš vlak ovdje. Dan je kratak, tako da je već naginjao kraju. Na nekoj stanici prije Travnika dočekao nas je g. Ivaniš. Upoznali smo se i doznali, da je za nas već sve pripravljeno. Hrana, sanjke, konji i nosači, a što je najglavnije i mnogo snijega. U večernjem sutoru, još iz vlaka, mogli smo vidjeti Vlašić, kojeg smo svi znatiželjno pogledali. Kakav li će nam on boravak dati?

Došavši u Travnik odsjeli smo u hotelu Ekert, gdje je za nas bila pripravljena i večera. Prije večere otišli smo u šetnju po Travniku, a onda po bosanskom običaju na »meze«. Noć je bila krasna. Vedra, ali i jako hladna. Snijeg je škripao pod nogama, a nosnice su nam zamrzavale. — Ujutro su nas čekale dvoje sanjke, koje će nas odvesti 6 km državnom cestom prema Turbetu, do Marjanovića hana, odakle je zimi najlakši uspon na Vlašić. Na sanjke smo natovarili naš cito prtljag, a mi smo se vezali, pa skijeringom napustili Travnik, oprostivši se od poznatih. Travničani su nas promatrali, jer se rijetko vide u Travniku strani skijaši. Jutro je bilo prekrasno. Vedro i sunčano. Strme stijene Kajabaše sjeverno od Travnika, pune snijega, zrcalile su se na suncu. Odmah smo vidjeli, da na Vlašiću ima dobrih terena. Već smo se dogovarali i o tome, kuda ćemo se na povratku spustili, a da pri tom nismo ni pomisili, da je moguće, da za tjedan dana u dolini posve nestane snijega. Lijep snijeg i još ljepše vrijeme doveli su nas sve u najbolje raspoloženje. Tako smo stigli do Marjanovića hana.

Kod Marjanovića hana čekao je Stipe, koji je doveo sa sobom 4 mala bosanska konja i 5 nosača. Stipe je visok momak, imade na sebi lijepu travničku nošnju, a na glavi crveni turban. On već ima prakse u otpremanju skijaša na Vlašić, jer je već više puta otpravljaо »ekspedicije«, kao što je i naša bila. Sve naše stvari i skije ponijela su ova 4 mala, čupava, konja, koje smo još prije polaska htjeli podmititi šećerom. Međutim ovi konji nisu naučili na takove slatkiše, pa su šećer ostavili. Nismo mogli saznati od njih, da li radi toga, što im je njihov život već sladak sam po sebi ili pak i suviše gorak, da bi ga mogli s nekoliko komadića šećera zasladiti. Oko deset sati bila je naša karavana pripravna za polazak, pa smo lijepim seoskim putem, koji se lagano uspinje, pošli prema selu Paklarevu. Selo i kućice čine lijep dojam. Čisto je, a debela naslaga snijega dala im je neki naročiti čar. Na kraju sela, pred svojom kućom, dočekao nas je drugi Stipe, kojeg smo za razliku od prvog, nazvali »mali Stipe«. On će s nama na Vlašić i ostat će cijelo vrijeme našeg boravka u kući, da se brine za drva, vodu, svijetlo i čistoću. A i kuhati znade nesto; bio je kuhar u vojsci! Od sela Paklareva vodi dalje dobar put, koji u položenim zavoјima dovodi do pod Paklarske stijene. Što smo dalje išli, snijega je bilo sve to više. Sunce je upeljlo, tako da smo morali skinuti kapute i zagaliti rukave. Konji su pod teretom išli lagano, a mi pred njima. Nakon dva sata došli smo na sedlo pod Paklarskim stijenama. Tu nam se po prvi puta pokazaše divni tereni na Vlašiću. Od sedla prema zapadu vodi dolina Galica, obrasla crnogoricom. Imade i nekoliko pastirskih koliba na tom sedlu. Nas pak vodi naš put desno od sedla. Kako je snijeg ovde gore već preko 60 cm dubok, pričekali smo konje, da uzmemo naše daske, jer dalje nije išlo pješke. A i konji dalje ne mogu, jer propadaju u dubokome snijegu. Od ovoga sedla počinje malo jači uspon sve do planinarske kuće. Po lagano položenim ključevima u dubokome snijegu penjali smo se još kakovih 300 m visinske razlike i — bili smo u kući. Na sedlu su nas dočekali tri člana naše podružnice u Brodu, koji su dan prije nas stigli na Vlašić. Oni su nam bili sada vodici do kuće. Nakon 3 i po do 4 sata uspona od Marjanovića hana bili smo već u kući na Devečima. Oko kuće, koja leži 1786 m visoko, našli smo preko 1 metar snijega, a kudgod pogled siže, svuda livade, uvalice, vrhunci — sve ljepše od ljepšega. Planinarska kuća, građena od drveta, topla je i prostrana. Leži na velikoj blagoj livadi, okrenuta prema jugu, kakovih 300 koraka od Devečanskih stijena, gdje se nalazi i dobro vrelo. Panorama od kuće prema jugu je prekrasna. Odmah nasuprot Vlašiću leži Vranica, koja izazivlje skijaše svojim prekrasnim livadama na sjevernoj strani. Prema jugoistoku vide se planine oko Sarajeva. Tu je Bjelašnica, Jahorina. Na jugu se vide Prenj i Čvrsnica, te još

mnogi vrhovi bosansko-hercegovačkog gorja. Na zapadu siže pogled sve do Dinarskog sklopa.

U kući ima jedna velika prostorija, jedna manja soba sa 6 ležaja i dvije predprostorije. Malu su sobu bili zauzeli brođani, a nas devet smo se smjestili u velikoj prostoriji. Uz jedan zid je smješteno 14 ležaja, u sredini je veliki štednjak, a na drugoj strani uz prozor veliki sto i klupe. Malo poslije našeg dolaska počeo je puhati nekakav vjetar, a magle i oblaci su se dovlačili prema našoj planini. Kako se je već počelo smrkavati, a naših nosača još nije bilo, otišli smo nekolicina njima u susret. Težak teret a dubok snijeg dozvolili su im samo lagano napredovanje. Doskora je bilo sve u kući. Malo nas je zabrinulo vrijeme, ali samo za čas, jer smo brzo bili svi složni u tome, da imade oko kuće dovoljno terena, gdje se možemo i u slučaju lošeg vremena lijepo skijati. Otpremili smo naše nosače, a onda smo se bacili na uređenje kuće. U kutu kod vratiju napravili smo od dasaka našu smočnicu, gdje smo spremili sve što je bilo za jelo. Ostalo smo metnuli u predoblje. Svaki je sebi uredio ležiste, metnuo svoje plahte, a

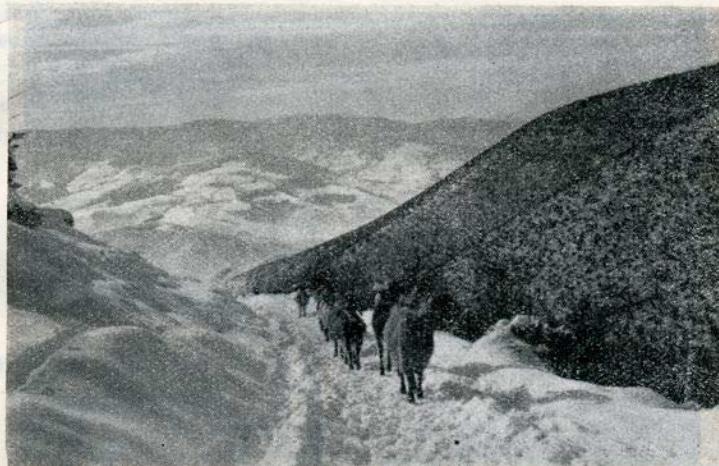

Foto: J. Plaček

Na putu prema Paklarskim stijenama

uprtnjaču sa ostalim stvarima spremio na policu poviše ležista. Naš Stipe je spremio čaj i donio dosta vode. Naše »kuharice«, Keti i Dragica, priredivale su gulaš za večeru. Tako smo u najboljem raspoloženju odmah poslije večere isli spavati.

U jutro, na Badnji dan, probudisimo se i na žalost vidimo, da se jučerašnji vjetar pretvorio u jugo, dok je magla ležala svuda naokolo. O kakovom večem izletu nije bilo ni govora, ali tjerani znatiželjom uputimo se ipak na malu šetnju. Morali smo ići oprezno, jer magla nije dozvolila pogleda niti na desetak koraka. Tješili smo se, da imademo još 6 dana pred sobom, pa »ni vrag«, da ne će biti i lijepih dana. Doskora smo se vratili na livadu oko kuće i tu izvozili lijep komad za vježbanje. S nama je bilo i početnika, pa nam je trebala i takova livada za vježbanje. Za Badnjak smo trebali i drvce, pa smo se spustili prema Galici, da usječemo borić. Čim smo niže silazili, magla je nestajala, ali je i snijeg bio lošiji. U šumi smo usjekli stabalce i s njime se vratili u kuću. Svi smo sada prionuli, da

priredimo sve za Badnju večer, koju smo onda uz pjesmu, glazbu i čašicu kuha-noga vina proslavili kao doma do kasno poslije polnoći.

U našem rasporedu za boravak na Vlašiću nije bio predviđen zajednički objed, već samo večera, jer za vrijeme objeda bili smo obično negdje vani na skijanju. Malo suhe hrane svatko je sobom ponio; to je bilo dovoljno do večere. Sutradan je osvanuo lijep dan. Jugo ili bolje jugozapadnjak je još držao, ali niti je što naudio snijegu, niti je nama inače smetao. Da izrabimo lijepo vrijeme, brzo smo se uredili i izašli put Vlaške Gromile (1919 m), drugog najvišeg vrha na Vlašiću. Čim smo se popeli na vrh livade iza kuće, ukaza nam se Vlašić u svoj svojoj ljepoti. Već na prvi pogled ostali smo zadivljeni. Desno leži Gromila, a lijevo od nje uzdiže se najviši vrh Opaljenik (1943 m). Između ova dva vrha proteže se lijepa dolina. Usmjerili smo naše skije prema Gromili. Po laganim, valovitim terenu, uz odličnu vožnju na spustovima, došli smo za tri četvrt sata pod sam vrh Gromile. Tu smo kod jedne pastirske kolibe sjeli, odmarali se i uživali u krasnim vidicima. Ovakovih koliba imade na Vlašiću sva sila.

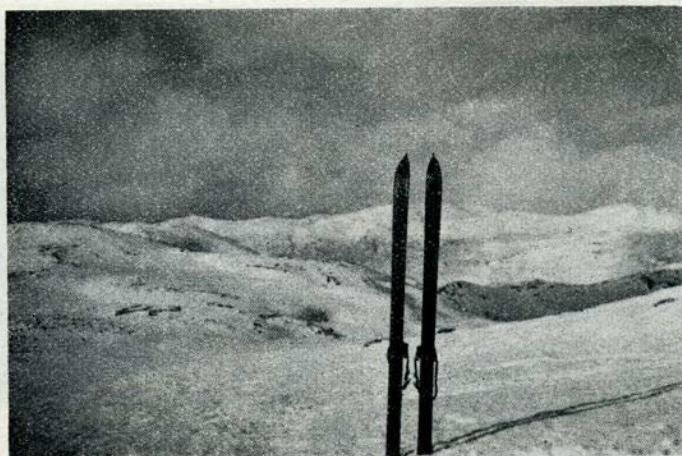

Foto: J. Grubanović

Vlaška Gromila (1919 m)

Kako su niske, snijeg ih je posve zatrpan, pa ih se poznaje samo po njihovom pravilnom obliku. Nakon kraćeg odmora nastavismo uspon na sam vrh. Tu je vjetar raznio snijeg, tako da smo morali paziti, kamo ćemo stati sa skijama. Vjetar je bio tako jak, da smo teško držali ravnotežu. S vrha se vidi opet sasvim druga slika. Tek smo sada vidjeli, da se glavni i najljepši tereni nalaze baš na sjevernoj strani Vlašića. Lijep je pregled cijelog Vlašića s ovoga vrha. Iz visoravnih dižu se nebrojeni vrhovi i vrhunci, nanizani jedan na drugi; oni opet među sobom tvore dulje ili kraće doline i uvale. Pored vrha Opaljenika upadaju u oči vrhovi Čave (1817 m), Pavo (1808 m), Kozica (1752 m), Ljuta Greda (1740 m) i mnogi drugi. Tereni su tako krasni, da čovjek ne zna na koju bi se stranu prije spustio. Međutim se vrijeme opet okrenulo, navukle su se magle i mi smo se vratili po gustoj magli doma, slijedeći našim tragovima.

Kada je opet svanuo dan bez magle, pravili smo izlete na različite strane; tako jednom do Smiljevice, a drugi puta kroz Kazane do ispod vrhova

Cave i Pave. Jugo je stalno držao, a snijega je sve više nestajalo, no ipak ga je ostalo još više nego dosta. Danima, kada je bilo lošije vrijeme, pa nismo mogli poduzeti nikakav izlet, skijali smo se po bližoj okolici. Poslije podne smo obično imali utakmice u slalomu. Odmah iza kuće, na sjever, nalaze se dvije duge i strme uvale, u kojima smo priređivali naše utakmice, bar donekle zaštićeni od vjetra. Navečer pak nastavili smo u kući sa bezkonačnim »šnapsl« turnirima ili smo pak igrali domina ili opet bezbrižno ležali na ležajima i slušali, kako Stipe pripovijeda anekdote iz života seljaka, čobana i Vlašić planine. Naš je drug brođanin međutim sve to začinjao glazbom i pjesmom.

Tako smo proveli lijepih, ugodnih i bezbrižnih tjedan dana na toj lijepoj bosanskoj planini. Da nam pak rastanak bude još teži, osvanuo je zadnji dan najljepši od svih. Vjetar je prestao, nigdje magle, a sunce se krvavo rađalo. Zaoigrnuti pokrivačima poskakali smo sa naših ležaja i istrčali na obližnji greben, da vidimo tu krasnu panoramu i veličanstven izlazak sunca. Duboko u dolini ležala je magla, kao more mirna. U dolini nigdje snijega. Sve je crno, samo bijeli su se vrhovi lijeskali na jutarnjem suncu. I ta žalosna slika doline bila je posljedica juga, koji je bez prestanka držao kroz cijeli tjedan. Napravili smo taj dan do podne još jedan mali izlet. To je bilo najljepše skijanje, što smo ga imali.

Poslije ručka odskijali smo još nekih 200 m niže, a onda smo morali vezati daske, jer već nije bilo snijega. Za dva sata hoda bili smo kod Marjanovićahana, od kuda smo produžili do stanice Turbe, koja je odavde udaljena samo četvrt sata. U 18 sati sjeli smo u voz i nakon 12 sati vožnje bili smo u Zagrebu.

Ovaj prekrasni izlet i boravak na Vlašić planini ostati će nam u najboljoj uspomeni. Čim bude prilika, opet ćemo poći onamo, da se naužijemo svježeg zraka, lijepih terena i toplog sunca na toj lijepoj bosanskoj planini.

Na Ravnoj gori

Dr. Ante Cividini (Zagreb)

Razgovor sa znancem neplaninarom

— Šta ima novo u Hapedeu? — pitaše me znanac potkraj mjeseca svibnja prošle godine.

— Svašta i mnogo. Gradimo, radimo i sastajemo se na planinama — odgovorih ja.

— A gdje ste bili prošle nedjelje? — nastavi znanac.

— Na Ravnoj gori.

— Aha, u Gorskem Kotaru!

— Ne!... Ja nijesam rekao: u Ravnoj Gori, t. j. u trgovisu Gorskega Kotara, već sam kazao: na Ravnoj gori, a to znači: na planini u Hrvatskom Zagorju — lijepo podučih znanca.

— Da, da, tako je!... A ono, gdje je, zbilja, ta Ravna gora? — priupita moj znanac ponešto smeteno, ali dašto tako važno, kao da je to već prije znao, a sada je tobože malo pozaboravio.

— Ravna gora je u sjevernom dijelu Hrvatskog Zagorja. Da se lakše uzmemete snaći — ona je nadomak Lepoglavu. Na njezinu je podnožju i čarobni grad Trakošćan sa svojim romantičnim jezerom. Ako su vam poznate hrvatske planine, onda ćete moći lako shvatiti, kada vam Ravnu goru predočim u središtu vijenca, što ga čine ovi dijelovi zagorskoga kraja ili — bolje reći — ove skupine gorske: s istočne strane Ivančica, Kalnik i Toplička gora, sa sjevero-

zapadne strane Kolos i Maceelj-gora, a s južne strane Kosteljska gora i Strahinčica.

— To je zaista krasan položaj!

— Jest, Ravna gora je osamljena planinska gromada, pak vam se izdaleka čini kao kakav otok, koji je sa svih strana okružen ostrvima i čvrstim kopnom. Stoga i jest s njega otvoren i slobodan pogled na sve strane. Ako se uspnete na najviši vrh Ravne gore, koji je dosegao tek 680 m visine, ustobit ćete se od dragosti duše, opojene s ljepote domovine naše.

— Je li, a kako se zove najviši vrh?

— Službeno se zove Sv. Tri Kralja ili kraće Tri Kralji po crkvici istoga imena, koja se nalazi nešto poniže od samoga vrha. Taj najviši vrh je kamenit, pećinast, pa kad čovjek na njemu stoji, čini se kao da je na propovjedaonici ili »prodikalnicu«, zato ga narod i ne zove drukčije nego prodikalnica. S te prodkalnice imate prekrasan razgled. Najprije vidite sastav i oblik gorskoga sklopa Ravne gore. Poput brojke 9 jedan se dio toga sklopa zavija, a drugi odvija i dulji. A naokolo njega plaču ga potoci Stražnik i Žarovnica, koji rastavljaju Ravnu goru od susjednih planina dubokom dolinom i čine sutjesku, dajući čovjeku ravni za vrtove i livade, a što je još važnije, nudeći mu vanredan teren za dobru i korisnu cestu. Po toj cesti možete obići čitavu Ravnu goru i nasladivati se prirodnim čarima, koji podsjećaju na alpski kraj.

— Što se još s toga vrha vidi?

— Ako se okrenete k sjeveru, lutat će vam pogled po obzoru, koji u maglici pokazuje bregove susjedne Madžarske. Eno, tamo živi jedan dio hrvatskog naroda, koji se za provala turskih iz majčice Hrvatske iselio. Sjećate li se one Arnoldove pjesme, u kojoj se prikazuje sudsbita toga hrvatskog življa?

— Ta kako se ne bih sjećao. To je »Lipa i jablan«. Znam je čak i napamet. Naočajnije su one strofe, u kojima Lipa i Jablan potihno razgovaraju:

Lipa šušti: »Davno sam ti
s toplih grudi otkinuta;
al mi duša jošte pamti —
da smo s iste majke skuta...»

Reci, kad ćes doći po me,
da mi za sve jade doznaš?
Dušmanini mi grane lome —
da me samo ne raspoznaš.»

— Da!... Ono tamo je Lendava, a ovo amo Čakovac. Izmedu njih onaj srebrni trak, što vijuga, jest Mura. A ovo pred nama, što pravi tolike zavoje po prostranoj ravnici, teče Drava. Držimo se pogledom više na lijevo. Eno Pohorja! Na onom splazu, gdje nema zeleni, već se nešto žuti i crveni, to je Maribor. Gle, gle, dobro se vidi vlak, kako brza put Pragerskoga! Sve je kao na dlanu. Ja vidim i onaj dio mjesta, gdje je željeznička stanica, to raskršće evropskih puteva. Vidite li Boč? A ono podalje Savinjske alpe? Ovo ovamo, gdje se iz zeleni pomaljaju bijeli tornjevi, to je Plitvičko Humlje. Eno vam Voće Gornje i Donje, eno vinorodnog Križovljana, Ptuj, Velike Nedjelje i Ormoža, a iza njega Ljutomerskih gorica, glasovitih sa svoga Jeruzalema, t. j. jeruzalemca. A gdje je naš dragi Varaždin? Evo ga tu, desno gle! Njega je lako prepoznati po velikom broju tornjeva i po tvorničkim dimnjacima. A ovo tu pod nama, nekada sabornica hrvatskog »orsaga«, a danas sanatorij za plućne bolesti — Klenovnik. Sanatorij za moralno bolesne, a danas i za čestite ljude, nalazi se ondje na istočnoj strani, gdje se ponosna Ivančica sa svojim rudnicima, glavicama i visima ispriječila, da se bolje zaštiti ovo divno Bednjaško polje, koje se uvalilo među gore i bregove, dočevši od Trakoščana pa sve tamo do Varaždina.

— Vrlo lijepo! A kakav je razgled s protivne strane?

— U daljini prema jugu mrači se Zagrebačka gora, a pred nama je **S trahinčica**. Na previji između nje i Maceljske gore, na visu, lijepo se ističe selo **Jesenje**, kuda prolazi cesta u Krapinu. Ono je tamo **Očura** iznad Golubovca. Onuda smo prolazili preko vjetrovite **Veternice**. Ova jelova šuma ispod nas među brežuljcima, u kojoj se ljeska jezero, spada Trakoščanu, gradu grofa Draškovića. Ono bijelo, na šumovitom humku, jest vitezki grad Trakoščan. Kad ga gledaš s vrha Ravne gore padaju ti na um stihovi narodne pjesme: »Što se bijeli u gori zelenoj?« — Niti je snijeg, niti su labudovi, a bogme nije ni kuća Frane Murkovića, nego je pravi pravcati »buke« bijelih bjelcatih ruža, koje je čvrsta ruka prirode Božje postavila na onaj divno izrađeni stalak. I došao je čovjek, da razbijje tu čarobnu obmanu oka gledaočeva, da časovit san pretvori u ozbiljnu javu, da od lijepoga toga »bukea« napravi gospodski grad sa zlim dobrim ljudima. Da, to je taj glasoviti Trakoščan. Za njim čezne mnogo oko, ali...

— Šuti, pjesmo, šuti!... zar ne?

Foto: Lj. Griesbach

Filićev planinarski dom na Ravnoj gori

— Tako je!... Ima pod Trakoščanom jedno mjesto, koje je za prirodno geografsko istraživanje vrlo važno. To je onaj prirodnji prag, koji dijeli ili — bolje reći — sastavlja zapadni i istočni prodol u gori Maceljskoj. Predimo taj prodol i uspimo se na hrbat planine, tamo, gdje se one dvije crkve čine tako bliske. Vidite, između njih teče meda Štajerske i Hrvatske. I stoga je jedna na štajerskom a druga na hrvatskom tlu, a mogao bi cd jedne do druge preskočiti medu. U tom pravcu vidljiv je onaj zanimljivi vrh Donatića kraj Rogaca, pa u susjedstvu, barem u perspektivi Kun i gora i sva sila bregova i njihovih vrhova raznoga nazivlja. I tako bih vam mogao s »prodikalnice« pokazati nebrojene planinske objekte, ljepotu za ljepotom, ali sve to ne ide najedamput, ima toga mnogo, vrlo mnogo. Ostanimo rade u najbližoj okolini Ravne gore, imamo tu šta vidjeti i osjećati. Dosta nam je južna strana gore, koja strmo silazi u Trakoščanski dol, a na njezinu oplazu smještše se zagorska sela, okružena i iskićena samim vinskim goricama. A u dolu bujne livade, uz kcje potoći bući i hući, malo dalje pitome šumice, pa opet humci, sela, iablani, jеле, ljudi — život — perivoj — raj, pravi prirodni raj...

— To mora, uistinu, biti lijepo — da, prekrasno.

— Nema riječi, nema kista, nema pjesme — nitko nije podoban, da tu sadržinu prirodne ljepote iscrpivo prikaže. Treba poći onamo, na vrelo tih uzvišenih čuvstava i pročutjeti lično sve to, što ne može dati ravnica, a najmanje ulica velikoga grada.

— A kako se najlakše onamo dolazi?

— Najudobniji i najkraći put iz Zagreba vodi autobusom do Lepoglave. Popodne sjednete u kola, pred večer ste u Lepoglavi, prespavajte onđe, a onda rano ujutro krenite preko lepoglavskih humaka uz potok Kamenicu preko sela Kamenice, tu se zaustavite i onda kamenitim putem uz slapove potoka na vrh. Na taj put ćete potrošiti preko 2 i pol sata.

— Ima li i drugih pristupa?

— Ima, ali za Zagrepčane je ovaj pristup najzgodniji. Markiran je izvrsno, romantičan je i zanimljiv, a usput imate i jedno vrelo žive vode. Napijte se onđe, onako natašte, i ponesite te vanredne gorske vode na vrh, jer onđe takove nema.

— A kuda ću onda, kada stignem na vrh?

— Ta ravno u planinarski dom.

— Šta i takvo šta ima na vrhu?

— Dabome. I te kakav planinarski dom! Snabdjeven je velikom blagovaonom, spavaonicama, praonom i dobrom kuhinjom, a otvoren je dan i noć, zimi i ljeti. Dom je na vrlo prikladnu mjestu, u hladu crnogorične šume, a pročeljem k jugu. Pred samim domom ima naslonjača za odmaranje i sunčanje. Uvalite se u jedan i malo otpočinite, a dotle će oko lutati u bliži i dalji okoliš; ali nemojte sve najedampat. Svaki dan malo.

— To znači, da ostanem onđe nekoliko dana?

— Tako je. Za jedan dan trude se onamo samo zaposleni ljudi. Vi imate vremena, pa ostanite onđe; bit ćete zadovoljniji nego li u ikojem mjestu Slovenije. Onaj zrak, pun ozona, pun mirisa jela i borova, ono divno podnebesje, pa predivne one boje šuma i lugova, sve je to tako pitomo i milo, tako skromno i lijepo, da — vrlo lijepo. I ako ste za mir i samoču, imate ih na pretek. Markirane i šljunkom posipane staze povest će vas u zakutke šutnje i smirenja. A to je duši gradskog čovjeka i te kako nužno. A kada ste časove tog spokojsstva proživjeli, vratite se u planinarski dom, gdje vas čeka srce puno inoznala osjećaja. Ja vam jamčim, da će vas poslije tih proživiljenih časova još dugo, dugo privlačiti Filićev dom na Ravnoj gori.

— Kako rekoste? Filićev dom!

— Da, tako se zove po zaslužnom predsjedniku planinarske podružnice »Ravna Gora« u Varaždinu, po profesoru Krešimiru Filiću. On je na čelu vrlo djelotvorne planinarske podružnice, koja broji 180 članova. Ta je podružnica osnovana već 1919. godine pod imenom »Varaždinsko planinarsko društvo«, a godine 1923. pristupilo je kao podružnica Hrvatskom planinarskom društvu u Zagrebu.

— A, molim vas, kuda ti planinari planinare, kad je oko njih sama ravnica?

— Varaždinski planinari vole zalaziti u Savinjske i Julijjske Alpe, katkada se zalete i u Velebit, no glavno područje njihovih planinarskih težnja jesu planine Hrvatskog Zagorja, među kojima naročitu ljubav pokloniše Ravnoj gori, na kojoj godine 1932. sagradiše dom, dostojan planinarskog ugleda i imena. Mnogo je žrtava, materijalnih i moralnih, podnijela podružnica, dižući svoj dom, ali su sve te žrtve bile lake i snošljive, jer su ih podnosili momci od oka, prožeti idealizmom ne samo planinarskim nego uopće ljudskim, čovječanskim. Videći taj duh varaždinskih planinara svatko je rado dao, što je mogao, a nije izostao ni vlasnik zemljišta, na kojem se dom nalazi. Grof Bombelles je darovao 7 jutara šum-

skog zemljišta, koje sa svih strana okružuje dom i služi posjetnicima za naravni perivoj.

— Nacionalni park, zar ne?

— Da. Još će podružnica pristupiti uređenju novih staza, terena za skijanje, kupališta, Predragova puta za promet automobilima i kolima, i — Ravna gora će biti stjecištem pravog planinarskog života u sjevernom dijelu naše Hrvatske. Čim se to postigne, bit će pitanje urednih željezničkih i automobilskih veza s Lepoglavom, Trakošćanom i ostalim okolnim mjestima samo od sebe riješeno. Posjetnici će u gomilama hrliti onamo, da zajedno s pravim planinarima uživaju sve darove božanske prirode i da ovu oduhovne punim sadržajem čovječnosti i hrvatske narodne značajnosti.

— E, sad mi je jasno, zašto se na Ravnoj gori priređuju tako česte planinarske slave. A, što je to »planinarski dan«?

— Upišite se u Hapede, pa ćete neposredno doznati i osjećati svu sadržinu toga naziva!

— I hoću, eto me!

„Hrvatske planine”

(Svršetak)

No sada dozvolite mi da ja starac Cjepidlaka nešto primjetim našim mlađim amaterima:

Iskreno kažem, ne mogu nijednu sliku pakuditi, moram sve pohvaliti. Ni na jednoj slici nema nikakove pogreške, koja se vidi, ali na svima (osim tri) ima neki nedostatak, koji se ne vidi.

Sve te slike izgledaju, kao da su snimljene na jednoj planeti, na kojoj nema živih bića, ni ljudi ni životinja; ili kao da su naše hrvatske planine i usred ljeta posve puste; kao da po selima i kućama usred dana svi spavaju. I dvije planinarske kuće kukaju u samoći bez planinara.

Osim dva skijaša na snijegu i jednog seljaka među stijenama nema nigdje stafaže. A što je i na što je stafaža?

Stariji slikari (sad već izumrli), kad su slikali predjele ili pejsaže, uvijek su gledali, da »sliku ožive», da u sliku umetnu živa bića, ljude ili životinje, koje u tu sliku pristaju. Gole mrtve stijene gore u planini ožive sa dvije tri divokoze; pašnjake ožive, kad umetnu ovce i goveda ili čobanče s frulom ili čobanicu s preslicom; livade pod brdom ožive, ako ljudi kose travu ili žene kupe sijeno; staza ili put u planini oživi, ako se naslika konj sa tovarom ili djevojka kako na ledima nosi sijeno sa planine itd.

To svako mora priznati da je teže i veća vještina umetnuti u sliku zgodnu stafažu, nego je naslikati bez stafaže; a da slika s uspjelom stafažom zaista oživi, da je ljepša i umilnija, to je jasno!

Moderni slikari ne paze na stafažu, šta više namjerno je izostavljaju, jer je mnogo lakše načiniti sliku bez stafaže! Ljetos mi je neki mladi slikar nudio krasnu sliku iz našeg primorja: u maloj primorskoj varošici obala podzidana velikim tesanim kamenjem, a za obalu privezane ribarske barke; jedno dvadesetak metara od obale je niz primorskih kuća i kućeraka, sve u punom suncu, oko 10 h prije podne ili oko 3 h poslije podne; pred kućama na obali, u barkama i na cijeloj širokoj pijaci nigdje žive duše, ni čovjeka ni žene ni djeteta, ni psa ni kokoške. Primjetio sam slikaru, da je to »prokletno mjesto«, što Nijemci kažu »verwünschte Stadt« i da ne mogu kupiti.

Kad sam ja učio fotografirati, mnogo sam njemačkih knjiga i članaka pročitao, pa i nekoliko rasprava o stafaži u fotografiji. Još prije 30—40 godina tražilo se da i amater fotograf — ako ikako može — umetne u sliku zgodnu i lijepu stafažu, da mu slika oživi. Ja sam pokušao, dosta mi je slika uspješno, ali sam dosta i pokvario.

Amater fotograf ne može metnuti u stafažu divlje životinje, jer neće da čekaju, kao ni mene divokoze na Prenju; može samo pitome životinje i ljude, ali najbolje seljake i planinare. No ne smije biti mnogo u jednoj gomili, najviše do deset. Ne valja ni ljudi ni životinje da se zbiju u jednu gomilu, pa da jedno drugo zakloni. Treba slikar da ih razredi i rasporedi; da ne stoje ukočeni kao vojnici i t. d. Stafažu ne valja namjestiti suviše daleko od aparata, jer su figure onda suviše male pa ne pokazuju ništa. Ako je pak stafaža suviše blizu, onda su figure odviše velike, pa progutaju cijelu sliku, tako da se pejsaž izgubi. Najbolje je, kad je stafaža 30—50 koraka daleko od aparata, onda ljudi služe i kao mjerilo visine i veličine brda ili stijene ili drveta.

Moderno amateri ne vole da slikaju stafažu, jer im smeta »poza« t. j. što čovjek u stafaži stoji često malo ukočeno, a zaboravljuju pri tome, da je i brdo, koje slikaju, isto tako ukočeno, jer već 20.000 godina i više nepomično стоји. Seljaci obično u stafaži mnogo prirodnije stoje nego intelektualci!

Nesreća je najviše u tome što stafaža mnogo puta sliku ne popravlja nego kvari, a bez stafaže je svaka slika dobra kao i ove u našem albumu.

Ja sam često kakvu lijepu partiju snimao odmah dva puta: jedared sa stafažom, jedared bez nje, pa ako su obe slike dobre, ona sa stafažom je uvijek bila mnogo bolja. Kuće, crkve, gostione, čobanske kolibe, ograde i planinarske kuće ja nikad ni ne fotografiram bez stafaže.

Ovo sam htio da primjetim braći amaterima!

Sad bih htio da još nešto primjetim i štovanom Uredništvu: Hrvatske planine nisu samo kamenje i stijenje, bukove i jelove šume, travnjaci i pašnjaci. U Hrvatskim planinama živi i hrvatski narod. Dolje kraj riječa i potoka, gdje ima oraće zemlje, živu seljaci zemljoradnici; a gore na planini, gdje nema oraće zemlje, žive preko ljeta u raštrkanim kolibama i u grozno primitivnim stanovima planinci stočari. Oni izgone u planinu ovce i goveda, da iskoriste travu i brst pa da za to dobiju mljeko, maslo, skorup i sir, vunu, kožu i meso.

Život stočara na planini je vanredno zanimljiv, božanstveno lijep, impozantno starinski, frapantno primitivan, grozno mučenički, a pri tome pun prave čiste, nevine poezije i neobično pogodan za zdravlje, mada nitko ne poznaje ni higijenu ni medicinu!

Molim slavno uredništvo, kad izdaje »Hrvatske planine«, da ne zaboravi ni hrvatske planinice, stočare, njihove stanove i blago, planinske stopanice, čobane i čobanice! pa da i o tome dobijemo jedan lijep album, koji bi bio ujedno i svjetski rekord, jer takovo što još niko nema, pa ni Nijemci ni Švajcarci.

Samo naprijed, ne bojmo se!

Dr. S. Simonović

Donašajući ove lijepe misli i prijedloge g. dra Simonovića uredništvo »Hrvatskog planinara« moli svoje čitatelje i prijatelje, da mu saopće svoje sudove i mišljenja o izašlom albumu kao i prijedloge o izdavanju novoga albuma u smislu, kako je to iznio g. dr. Simonović. S time u vezi bilo bi potrebno, da svi naši fotoamateri (iz Zagreba i u podružnicama) započnu već sada sa sakupljanjem građe za jedan takav album snimajući sistematski gore spomenute objekte.

Uredništvo

Hrvatska planinarska terminologija

Snijeg, led, saone, krplje i skije

U bogatstvu na nazivima, koji se odnose na planinarstvo i na zimski sport, sigurno nismo ni mi Hrvati među posljednjima. Slovenci, koji nastavaju izrazito alpske krajeve, ne zaostaju u bogatstvu svoje terminologije ništa za susjednim Nijemcima. Pokojni dr. Tuma čak dokazuje, da je slovenska terminologija bogatija od njemačke. Oni su je i pribrali, tako da Slovenci zahvaljujući dru. Tumi imaju danas sabrane i ujednačene sve izraze, koji su bilo u kakovoj vezi s planinarstvom.

To moramo učiniti i mi. Dužnost nam je, da s tim radom započnemo što prije, da što prije priberemo i usvojimo one nazive, koji su nastali u našem narodu, kako bismo se za vremena mogli obraniti od stalnog i promišljenog nasrtaja svakojakih tudica. Ne stoji tvrdnja, da Hrvati ne nastavaju izrazita visoko-planinska područja pa da prema tome ni nemaju odgovarajućih izraza. Baš na protiv, prostiranje Hrvata, povezanih jedinstvenim jezikom, običajima, tradicijom i narodnom sviješću, preko prostranog područja, koje seže od pitomih i ubavih slavonskih i zagorskih bregova preko rasčlanjenog i na najrazličitijim oblicima bogatog sistema Hrvatskih i Dalmatinskih planina do visokog gorja divlje Hercegbosne, daje nam puno jamstvo, da je i hrvatska terminologija i za planinarstvo i za zimski sport vrlo raznolika i bogata.

Potrebno ju je samo sabirati. Treba ići na izletima od sela do sela, od čobana do čobana, treba slušati naš lijepi narodni govor, treba ispitivati, bilježiti i slati uredništvu »Hrvatskog planinara«, koje će u vezi sa stručnjacima i filozozima naći ono što je najbolje, najraširenije. To će se sa tumačem objavljivati u časopisu i o tome se može javno raspravljati. Treba odmah započeti.

Zima je tu, treba se malo ogledati: bijela krajina nije tako jednolična, ona se mijenja, vrlo brzo se mijenja. Planinar je i skijaš mora upoznati. Bez poznavanja snijega nema za njega nikakovoga napretka. To može svaki skijaš da potvrdi iz vlastitog iskustva.

Što je snijeg, što led? Kakovi su mu oblici kod padanja, koje je vrlo raznoliko i ovise o mnogo pojava. U kakvom je stanju? Kakav je u jutro, o podne i na večer, kakav je u visini, na brijezu, po obronku, u dolini? Kakvog je sastava i vlažnosti, dubok ili plitak, slijepljen ili sipak? Kakova mu je površina? Kakove sve oblike stvara snijeg na zemljinoj površini, da li se pomiče i pomoću vjetra prenosi s mesta na mjesto. Vjetar i snijeg, promjena snježne strukture pod utjecajem vjetra i temperature. Sunce i promjene na snijegu s time u vezi. Stari snijeg, novi snijeg. Snijeg u visokim planinama, vječni snijeg. Snježnici.

Topljenje, prelaženje snijega u vodu. Razni stepeni topljenja. Kopnjenje.

Sve su to prerazne pojave, koje se mogu opažati na snijegu, a za koje i naš narod ima i te kako dobre nazive.

Nešto manje naziva bit će za led, ali i zato će se naći u narodu mnogo izraza i naziva, koji označuju ne samo postanak nego i vrst, strukturu, površinu i pretvaranje leda.

S time u vezi ima još mnogo i naziva, koji se odnose na prirodne pojave u zimsko doba: to su nazivi, koji označuju razdoblja dana, osvjetljenje, nebo, oblake itd.

U posebnu skupinu idu oni izrazi, koje rabi čovjek za označivanje svojih proizvoda, koje mu služe za hod i prevažanje po snijegu. To su u prvom redu

hodajlike za snijeg ili krplje, za koje postoje sigurno razni nazivi u vezi s njihovim oblikom, stupnjem razvoja i uporabom. I sanjke su u velikoj uporabi u onim područjima Hrvatske, gdje zima sa snijegom traje duže vremena. Znam da seljačka djeca u planinskim krajevima Bosne upotrebljavaju sanjke, koje sami seljaci priređuju za dječju igru i zovu ih »ligure«. Takovih će naziva s time u vezi biti sigurno još mnogo. Koliko samo naziva ima naš seljak u Bosni za velike saone, koje mu služe za prevoz drva i robe!

Za skije i njihovu opremu bit će kod nas malo naziva. Tu ćemo morati pozvati u pomoć naše filologe.

Sve u svemu, uz pomoć narodnih izraza i naziva, naših stručnjaka i filologa moramo vremenom da izgradimo hrvatsku planinarsku terminologiju. Neka nam to bude jedan od naših važnijih kulturnih zadataka. Vremenom ćemo preći na drugu skupinu naziva.

F. K.

„Kako da idemo, što da jedemo i što da pijemo u planinama?“

U više članaka švajcarskog časopisa »Die Alpen« iznose mnogi pisci svoja mišljenja o tome pitanju. Među njima Dr. A. Walker, koji još i sada sa 75 godina planinari, protiv se odlučno (»Die Alpen«, No 10, 1935, p. 208—209) mišljenju Eggermanna (»Que mangerons, que boirons-nous?«, »Die Alpen«, No 8, 1935, p. 307—314), da sa 45—50 godina treba napustiti visoku turistiku. On da se je još sa 62 godine popeo na Matterhorn. Povećavanje broja udara bila kod tjelesnog naprezanja nije mjerodavno za daljnje poduzimanje takovih npora. Broj se udara može popeti i na 160, a da zbog toga ne nastupi još nikakova opasnost za srce. Nije odlučan broj udara nego vrijeme, koje prode do povratka na normalu. Ako se on za kratko vrijeme spusti na 80 ili još na niže pa ako uz to ne postoje nikakove poteškoće u disanju ili kakovo zlo osjećanje, tada ovaj visoki broj udara bila nema nikakove važnosti. Mišljenja je stoga da i stariji planinari mogući na veće ture bez ikakove bojazni za svoje zdravlje. U dvojbenim slučajevima treba pitati liječnika za savjet, ali liječnika, koji je oduševljeni pristaša planinarenja. Iz toga ne slijedi, da je Dr. Walker pristaša prekomjernog jurenja kod planinarenja, naprotiv, po njemu treba da lagano planinarenje postane pravilo.

Što se tiče pića stoji i Dr. Walker na stanovištu, da se pri težim usponima treba odreći uživanja alkoholnih pića. Ali zašto bismo se kod lakših uspona, koji ne zahtijevaju većih npora, odrekli ugodnog raspoloženja u prijateljskom krugu? Zašto bismo se odrekli na vrhuncu kakvog brijege manje količine vina? Ali ne vino protiv žeđe; tu dolaze u obzir druga bezalkoholna pića. Od svega je u tom slučaju najbolja voda, ali ne voda snježnica ili ledenica, koju treba izbjegavati.

I kod jela nema pravila, koje bi vrijedilo za sve. Ako neko obilno doručkuje (mljeku, maslac, jaja, ovomaltine, a eventualno i nešto mesa), tada može i s malo kruha i maslaca da prođe čitav dan. Ali to vrijedi i obratno. Može se poći i bez doručka pa istom nakon 2—3 sata hodanja nešto založiti. Tada sve prija. Poslastice nisu potrebne, one samo mame na prekomjerno punjenje želuca, uslijed čega čovjek postaje mlitav. Jelo s bjelančevinama treba ograničiti, i onako se jede suviše mesa. Ugljikohidrati, dvopek i slatke stvari najbolje hrane mišiće.

ice. Određenja za planinu nertoj se u pravilu blokovano, boljim pre-
stupom na vise osjetljivije mjesto
zadnji istak uživo. U im godi-
šnjem seku voditi je uveć

uspjehu sačuvati nešto
vremenom održati. Također
se OSA pomoći u izdavanju
njih u jednostavne i slijedeće osmjer-
ne slike u kojima su
izloženi

Naslovna slika prikazuje Vlašić planinu s južne strane, od sela Paklareva. Lijeko od glavnog pro-
dora nalaze se Paklarske stijene, na podnožju obrasle gustim grmljem. Na desnoj se strani nalaze Deve-
čanske stijene s izvorima pitke vode. One se nadovezuju na stijene Kajabaše, koje se izdižu iznad Travnika.
(Sliku je snimio J. Plaček o Božiću 1935 god.)

Nove markacije na području HPD podružnice »Japetić« u Samoboru. Javlja nam ova podružnica, da je u zadnje vrijeme markirala tri nova puta:

1. Smerovište (Dumić)—Cerinjski Vir—Veliki Lipovec—Šoćeva kuća;

2. Samobor—Gradišće—Draganja Sela—Slanindol—Smerovište, odakle onda vode već ranije označeni putevi na Oštrec, Japetić i Šoćevu kuću; na ovome putu uživa planinar u osobito lijepim vidicima: s jedne strane na cijeli masiv Oštresa, a s druge strane na „Žumberačko Gorje“;

3. Šoćeva kuća preko Vrata u Vranindol (to je selo ispod Plješivice, tako da je tim putem uspostavljen spoj s Jaskom).

Preporuča se članovima, da se koriste i ovim putevima.

Uspjela planinarska zabava u Samoboru. Dne 11. I. 1936. priredila je podružnica H. P. D. »Japetić« u Samoboru planinarsku zabavu pod nazivom »Noć pod Okić-gradom«. Izim samoborskog građanstva posjetili su zabavu mnogobrojni članovi H. P. D. matice iz Zagreba te 14 članova podružnice »Plješivice« iz Jiske na čelu sa svojim predsjednikom g. Brkićem, zatim članovi Ski-kluba Grafičar iz Zagreba i namještenici vicinalne željeznice.

Dekoracija dvorane bila je jako ukusna, glazba vanredna, tako da je zabava protekla u najboljem raspoloženju i na zadovoljstvo svih prisutnih.

Birana je Okićgradska Vila, te je ovaj zavidni naslov stekla gdica Stanka Franjić iz Zagreba, inače revna planinarka samoborskog gorja, kao druga birana je gdica Hela Feraut a kao treća gdica Mirkica Kuhar.

Podružnica »Japetić« se ovim putem zahvaljuje svim posjetiocima ove zabave i poziva prijatelje na redutu, koja će se održati dne 25. II. 1936.

Otvorene planinarske kuće na Vagnju (1165 m). U nedjelju, dne 2. prosinca 1935 god., pristupila je naša agilna podružnica »Mosor« (Split) otvorenju nove planinarske kuće na Vagnju i time udarila čvrste temelje za što jači razvoj planinarskog pokreta i skijaškog športa na historijskom lancu Dinarskih Alpa.

Premda su spomenute nedjelje bili prijaci na Vaganj zatrpani debelim snijegom, ipak se toga dana okupilo onđe stotinjak članova HPD. »Mosor« (Split) i HPD. »Svilaja« (Sinj), da u zajednici sa glavarima okolnih sela, učestvuju u ovom značajnom planinarskom slavlju.

Predsjednik HPD »Mosor«, prof. Gromett a prikazao je u svom pozdravnom govoru visoko značenje ovog novog mosoračkog pothvata i podukao također visoki altruizam, koji iz njega izbjiga, jer se u kući, uz odjeljenje za planinare, uredilo također i odjeljenje za putnike i seljake, koji će tako moći da se za nevremena onđe zaklone. Izrazio je zatim zahvalnost svima onima, koji su omogućili da HPD. »Mosor« oživotvori ovu želju i potrebu splitskih i sinjskih planinara, a napose pak direktoru finansijske direkcije, gosp. Dr. Lanperu, čijim je plemenitim zauzimanjem bila zgrada ustupljena »Mosoru«. Uz pučanje prangija izvršio je zatim blagoslov planinarske kuće društveni kapelan prof. Don Alajbeg.

Planinarska kuća na Vagnju diže se na najvišoj točki automobilske ceste, koja iz Sinja vodi preko bila dinarskog sklopa u Livno. Zgrada je tvrdo zidana i djelomično obložena drvenim oplatama, a sastoji se od 4 sobe, kuhinje, staje, garaže, prostranog potkrovija i nužnika. Uz zgradu je velika cisterna sa filtrima, a oko zgrade pak dato je »Mosoru« više hiljada m² dobre oranice i šume na iskoriscavanje.

U zgradi su dva odjeljenja sa posebnim ulazom i to: za planinare i putni-

ke. Odjeljenje za planinare satoji se od prostrane blagovaone, hodnika, spa-vaone i kuhinje. Može da primi do sto-tinu planinara. Deset kreveta, kom-pletni stolni i kulinjski pribor, stanica za prvu pomoć pružaju planinarima sve ono, što se uopće može u visokoj plani-ni da zaželi. U odjeljenju za seljake ure-dena je soba sa štednjakom i skupnim le-žajima. Može da primi tridesetak osoba. Seljacima je nadalje stavljena na raspo-laganje prostrana staja. Opskrbnik ima 1 veliku sobu i kuhinju.

uspjehu sabirne akcije te o uspjelom pri-vremenom otvorenju Tomislavovog doma, 31-XII-1935, gdje je za sada opskrb-nik odbornik Hitzthaler. Dru Ku-šan u povjerava se i za 1936 godinu uredništvo »Hrv. planinara«, kao i načrt redakcije planinarskog kalendara za god. 1937. U izgledu je gradnja nove planinars-ke kuće na Kleku. Graditeljski struč-njaci matice odabrat će doskora u vezi sa podružnicom u Ogulinu prikladno mje-sto za tu gradnju. Odbornik M. Čube-lić referira o uspjehu organiziranja Ski-

Planinarska kuća na Vagnju (1165 m)

Kuća leži u visini od 1165 m uz samu državnu cestu, a udaljena je od Splita 61 km, a od Livna 28 km. Sa kuće su divni razgledi na sklop Kamešnice, na Vješću goru i Troglav, a važno je uporište za ekskurzije na sklonište prof. Giromette ($1\frac{1}{2}$ s.), na visove Kamešnice i Troglava.

Kuća je otvorena kroz čitavu godinu i opskrbljena toplim i hladnim jelima. Pristupnina je Din 2; loženje din 1; no-ćarina din 8; objed din 12; večera din 10.

Sa sjednice upravnog odbora HPD matice, 9. I. 1936. Predsjeda dr. Cividini, koji s nekoliko programatskih ri-jeći otvara prvu ovogodišnju sjednicu. Dr. Janečković referira o dosadašnjem

sekcija u Delnicama i u Čabru. On će ići doskora u Fužine, da i kod tamošnje po-družnice uredi pitanje ski-sekcije kao i druge društvene poslove. Dr. Prebeg pokreće pitanje propagande za planinars-ke izlete parobrodima po Jadranu, u smislu zaključka kongresa u Dubrovniku. Dr. Cividini izvještava o održanim predavanjima na radiostanici i u provin-ciji. Dr. Prebeg predlaže da se člano-vima Ferijalnog Saveza izda »karta po-godnosti u kućama HPD-a«, po uzoru Slovenskog plan. društva. U tu svrhu po-vesti će se pregovori sa funkcionarima F. S. Dr. Kušan će ući kao delegat HPD-a u pododbor Hrv. prirodoslovnog društva, koji ima zadaću da čuva pri-rodne ljepote i rijetkosti.

Planinarsko-turistička putovanja po Jadranu. Izvješteni smo, da na inicijativu Saveza planinarskih društava Jugoslavije upriličuje Dubrovačka parobrodarska plovđba u ljetnoj sezoni 1936. deset putovanja sa posebnim parobromom, a u trajanju od po deset dana. Svrha je ovih putovanja, da se dade putnicima mogućnost upoznavanja naše obale, a planinarima da se omogući upoznavanje glavnih naših planina uz jadransku obalu. Dnevna štampa donijela je o tome također nekoliko općih prikaza, pa će i »Hrvatski planinar« u narednim brojevima donijeti o tome detaljnije obavijesti, na što se skreće članstvu naročita pažnja.

Iz HPD podružnice »Paklenica« u Starigradu pod Velebitom. Primili smo ove podatke: Starigrad saobraća morskim putem dvaput sedmično na pruzi br. 13, t. j. Sušak—Obrovac, a jedanput sedmično na pruzi br. 30, t. j. Šibenik—Obrovac. — Od pristaništa u Starigradu kroz prođor Velike Paklenice do Anić-kuka ima oko 4 km slabog puta. Od Anić-kuka do podzemne špilje »Manita Peć« odvija se uski planinski put, što ga je ove godine izgradila Direkcija šuma u Sušaku. Od toga je puta dosada načinjeno 1600 m. Do ulaza u špilju treba još oko 150 m. Silaz je od ulaza do dna pećine težak, jer još nije ništa izgrađeno.

Zauzimanjem prof. Giromettie, predsjednika »Mosora« (Split) i don Ante Adžije, predsjednika »Paklenice« (Starigrad), bila je u ljetu 1935. sastavljena posebna komisija (prof. Girometta, ing. Tadić i ing. Šrajer) sa zadatom da ispita hidrografske prilike obalnog područja južnog Velebita. Nakon svestranog istraživanja komisija je predložila Ministarstvu građevina kaptiranje vrela u Velikoj Paklenici u svrhu izgradnje vodo-voda (500—600 m visine, daju oko 3.600 litara u minuti, temp. 10—12° C). Za postavljanje cijevi bilo bi potrebno da se ponovno uredi stari put, koji je danas na više mesta potpuno uništen. Na taj bi

način postala Velika Paklenica prohodna i za neplaninara. Izgradnjom ovog vodo-voda riješio bi se problem opskrbe vode u ovom sušnom kraju. Naša podružnica u Starigradu nastoji svim silama da se ovaj plan ostvari i nada se, da će se u dogledno vrijeme započeti sa gradnjom, koja bi stajala oko 3—4 milijuna dinara.

Probijanje obalne jadranske turističke ceste vrlo dobro napreduje, tako da bi do konca mjeseca srpnja 1936. mogao biti probijen dio do granice Savske banovine.

Red vožnje autobusa i parobroda nalazi se u poslovniči HPD matice u Zagrebu na uvid.

Predavanja. U mjesecu prosincu održana su ova planinarska predavanja: I. Na radio-stanici u Zagrebu bila su dva predavanja. Jedno je držao dne 14. potpredsjednik Matice dr. Franjo Kušan, govoreći »O smislu i vrijednosti suvremenog planinarstva«. U drugom je predavanju dne 28. predsjednik Matice dr. Ante Cividini prikazao »Razvoj i djelovanje HPD«. — II. U krugu članova predavao je dr. Cividini: 1) u Zagrebu dne 13., 2) u Požegi dne 22., 3) u Novoj Gradiški dne 23. temu »Lijepa naša domovina u pjesmi i slici« poprativši svako predavanje sa više od stotinu diapozitiva. Sva su ta predavanja bila vrlo dobro posjećena.

U mjesecu siječnju 1936. održali su na radio-stanici u Zagrebu svoja predavanja: 1) Čubelić Vjekoslav o temi: Božić na Vlašić planini«, dne 11., 2) dr. Kušan o temi: »Planinarstvo nije sport«, dne 22.

Predsjednik dr. Cividini održao je predavanje »Lijepa naša domovina u pjesmi i slici« dne 25. I. u Križevcima pred velikim brojem slušatelja. Poslije tog predavanja bila je planinarska čajanka.

Alpinistička škola. Početkom mjeseca čujka t. g. otvara Alpinistička sekacija za članove Hrv. plan. društva svoju prvu alpinističku školu, koja će se održati u društvenim prostorijama.

Predavanja se nalaze u rukama stručnjaka-planinara. U rasporedu su predmeti: morfologija, mineralogija, geologija, flora, fauna, meteorologija, čitanje karata i orijentacija, planinarska oprema, opasnosti u planinama, higijena i prva pomoć i povijest alpinizma. Od praktičnih predmeta predavati će se o tehničici penjanja i o upotrebi penjačkih pomagala. Praktične vježbe u penjanju izvoditi će se i vježbati u penjačkoj školi

pod Okić-gradom. Polaznicima, koji uspjehom svrše ovu školu, pružit će se prijedlog da sudjeluju, uz vodstvo iškusnijih članova AS, na penjačkim usponima.

Škola je obavezna i besplatna za članove AS, a ostali plaćaju na ime upisnine Din. 20.— Upis u školu kao i sve pobliže informacije kod pročelnika AS. najkasnije do 4. III. Prvi je sastanak Alpinističke škole dne 5. ožujka u 20 sati u članskoj sobi u društvenim prostorijama.

Časopisi

Mitteilungen des Deutschen u. Österr. Alpenvereins, München.

Prosinac 1935: Die bergsteigerische Tätigkeit der wissenschaftlichen Kaukasusexpedition 1935 (Dr. J. Schintlmeister). — »Die Weisse Cordillere« (R. v. Klebelsberg). — Fraganter Bergschule für Alpenvereinsjugend 1935 (Dr. H. W. Widder). — Aus dem Nockgebiet — dessen Hütten, Verbindungen und Berge (F. Pudernik). — **Siječanj 1936:** Die Olympische Vinterspiele 1936 (Dr. H. Harster). — Naturschutz im Glocknergebiet. — Dr. H. Lorenz, seine bergsteigerische Bedeutung (Dr. V. Vessely). — Die Alpendichtung in neuer Beleuchtung (Dr. K. Finsterwalder). — Aus den Schiegebieten um den Königsthul (Mg. F. Kordon). — Bergfahrten im Zahmen Kaiser (R. Anderl). — Die neue alpine Unfallversorgung im D. u. Ö. A.-V.

Berg und Ski. Zeitschrift des Alpenvereins Donauland, Wien.

Prosinac 1935: Jahresbericht. — Sechzehnte Jahresversammlung. — Zum Program der Skivereinigung. — Nachrichten u. s. w.

Siječanj 1936: Wintertage in der Niederen Tatra (J. Pruscha). — Viresti, literatura i umjetnost.

Der Gebirgsfreund. — Nachrichten der Sektion Österr. Gebirgsverein des D. u. Öst. Alpenvereins, Wien. — **Prosinac**

1935: Kleine Bilder vom grossen Fest (H. Bauernebel). — Acht Tage auf Schiern im Turracher Nockgebiet (K. Haas). — Als Teilnehmer bei einem Schikurs des Ö. T. V. (F. Kluzak).

Časopis turistů. — Mesičník Klubu Československých turistů. Praha. — 1935, 9: Hrad Lipnice (Ing. J. Frič). — Vyšší Brod (J. Hrdlicka). — Libín, Straže Prachatická (J. Smrká). — Mame jihočeskou Kanadu? (J. Pach). — Hrad Lednica (J. Bartoš). — Ze srdeč Velké Fatry (B. Svoboda). — Z praxe slavanske turistiky. — Organisace v S. S. S. R. (Ing. E. I. Hočeš).

Planinski vestnik. — Glasilo Slovenských planinárov. Ljubljana. — 1935, 12: Moja letošnja trenaža (J. Mlakar). — Dva dni na Prenej planini (Dr. A. Brilej). — Božič na La Marte (Ing. V. Šega). — Ovom su broju priložene prekrasne slike: Triglava i Begunjščice (J. Skerlepa), Osrednjih Kamniških planina (Cizelja), Dolgog Hrbeta in Grintavca (J. Blejeca) i Kamniških planina (Dr. A. Brileja). — 1936, 1: Primili smo prvi ovogodišnji broj slovenskog planinskog vjesnika, koji je opremljen novim, vrlo ukusnim omotom. P. Kunaver piše o dvadesetpet godišnjici skijanja u Sloveniji; J. Mlakar: spomini in opomini; J. Wester opisuje izlet na Ličku Plješevicu (članak je ilustriran slikama prof. dr. I. Horvata); Dr. A. Mer-

h a r: Kostrivnica s pokrajino. Pored prikaza o našem albumu »Hrvatske planine« nalazi se u rubrici »Razgled po planinskih časopisih« i prikaz zadnjih brojeva »Hrvatskog planinara« s odgovorom na primjedbu izašlu u »H. p.«, br. 11. Uredništvo »H. p.« je stalo do sručnih veza između dva bratska časopisa, pa će sa svoje strane nastojati da više ne dođe do sličnih i nepotrebnih nesuglasica.

Die Alpen — Les Alpes — Le Alpi. — Monatschrift des Schweizer Alpenclub, Bern. — Prosinac 1935: Otto Landolt (P. Hilber). — Bei den Walsern

im Sesiatal (E. Balmer). — Erinnerung (S. Brawand). — Die alpinen Unglücksfälle der Jahre 1932—1935 (W. Siegfried). — Qu'est-ce que l'alpinisme? (M. Corlin). — Nagna Parbat, 1934 (M. Kurz). — Seize Genevois à ski dans les Grisons (P. Schnaidt).

Austria — Nachrichten. — Herausgegeben vom Alpenvereinszweig Austria, Wien. — Prosinac 1935: Bergheil 1936 (Pichl). — Auf, nach Garnisch-Partenkirchen! — Rauhnacht (M. L.). — Slijede razne vijesti, objave i izvještaji.

Iz uredništva i uprave

Potrebe su nam uspjele snimke hrvatskih planina. Kako se to vidi već i iz prvih ovogodišnjih brojeva, »Hrvatski planinar« će donašati svakog mjeseca drugu naslovnu sliku hrvatskih planina. Da bi u tim slikama uistinu došle do izražaja ljepote naših planina i krajeva, potrebno je da su te slike u svakom pogledu uspjele i značajne. Pozivamo stoga sve naše fotoamater-e-planinare, da nam šalju svoje uspjele snimke, od kojih ćemo izabrati samo najbolje i njih objaviti na omotu i u tekstu. Uz slike treba poslati i detaljniji opis snimljenog kraja, odnosno čitav članaka, kojeg će ta slika ilustrirati. U obzir će se uzeti samo one slike, čiji su autori ujedno i preplatnici »Hrvatskog planinara«. Da se bar nekako oduži autorima objavljenih slika, uredništvo će im pokloniti jedan primjerak svoga društvenog izdanja: Vodič po Velebitu od Dra. J. Poljaka.

Molimo članove i prijatelje Hrv. pl. društva, kojima smo poslali prve brojeve »Hrvatskog planinara« na ogled, da nam što prije pošalju bar jedan dio preplate, kako bismo im mogli i dalje nesmetano slati časopis.

Zahvala za besplatnu suradnju. Dužnost je upravi »Hrvatskog planinara«, da se najtoplje zahvali gg. M. Čubeliću, T. Bedenk u, Dr. Janečkoviću, Dr. F. Kušanu i Kap. D. Panju, koji ne

uzeše nagradu za svoje članke, nego je pokloniše fondu za podizanje »H. p.«.

Korice za »Hrvatski planinar«. Uprava lista namjerava dati izraditi ukusne korice (u zelenom platnu sa zlatnim tiskom) za čitavo godište »H. p.« Stoga se pozivaju preplatnici, koji žele kupiti ovakove korice, da to što prije jave na upravu lista, Zagreb, Varšavska 2a. Cijena je koricama Din 10.— (poštarina se računa posebno). Čim se javi dovoljan broj preplatnika (najmanje sto), započet će se s izradbom korica.

Korice za album »Hrvatske planine«. Upozoravaju se već sada svi preplatnici »Hrvatskog planinara«, koji žele da iz priloženih umjetničkih slika slože album, da će moći dobiti u društvu, Varšavska 2a, vrlo ukusne korice (zeleno, crveno ili plavo platno) zajedno sa prvim listom i predgovorom, sve isto kao što je izašlo u posebnom albumu »Hrvatske planine«. Korice s prvim listom i predgovorom za album moći će se dobiti uz cijenu od 15.— Din. (bez poštarine). Potrebno je da se odmah prijave oni, koji to žele nabaviti, kako bi se moglo odmah započeti s izradbom korica. Napominjemo i ovom prilikom da novi preplatnici mogu dobiti sve prošlogodišnje umjetničke priloge uz cijenu od Din 10.—, a ostali preplatnici pojedine slike (ako koju nemaju) uz cijenu od Din 1.50 po komadu.